

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Agnė Dževečkaitė,
V kurso, Privatinės teisės: civilinių ginčų
studijų šakos studentė

Magistro darbas

**Laikinosios apsaugos priemonės: taikymo civiliniame procese problematika
Provisional Interim Measures: Occuring Issues of Application in Civil Procedure**

Vadovas: Partnerystės prof. dr. Artūras Driukas

Recenzentas: Lekt. Albertas Šekštelo

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamas Lietuvos civilinio proceso teisės laikinųjų apsaugos priemonių institutas, identifikuojant šio instituto taikymo praktikoje probleminius aspektus. Nagrinėjama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo specifika atskirų kategorijų bylose ir tais atvejais, kai yra privaloma išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka. Analizuojamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tretiesiems asmenims, nustatant to pagrįstumą bei prielaidas. Analizuojami laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Europos Sąjungos lygmeniu probleminiai aspektai, nustatant to reikšmę bei pasekmes šalims, norinčioms pasinaudoti laikinosiomis apsaugos priemonėmis.

Pagrindiniai žodžiai: laikinosios apsaugos priemonės, nesąžiningumo rizika, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo *ex parte* veiksmingumas, išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas neinformavus atsakovo.

This master's thesis analyzes the Lithuanian institute of interim measures of civil procedure law, identifying problematic aspects of the application of this institute in practice. Also, the specifics of the application of interim measures in individual categories of cases and in cases where a preliminary dispute resolution procedure is mandatory are examined. The application of interim measures to third parties is analyzed, determining its validity and preconditions. Problematic aspects of the application of interim measures at the level of the European Union are analyzed, determining their significance and consequences for parties wishing to use interim measures.

Keywords: provisional interim measures, a risk of sabotage, effectiveness of provisional interim measures application *ex parte*, interim measure mandatory statutory preliminary dispute resolution procedure, application of provisional interim measures *inaudita altera parte*.

TURINYS

IŽANGA	2
1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ SAMPRATA IR TIKSLAI.....	8
1.1. Laikinųjų apsaugos priemonių samprata	8
1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese principai	10
2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS CIVILINIAME PROCESSE	14
2.1. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese pagrindai	14
2.2. Atskirų laikinųjų apsaugos priemonių rūšių konkurencija ir taikymo specifika ..	20
2.3. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tretiesiems asmenims	25
3. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE.....	30
3.1. Procesiniai ir materialieji laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atskirų kategorijų bylose aspektai	30
3.1.1. Viešojo intereso samprata	30
3.1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai šeimos teisės bylose.....	31
3.1.3. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai darbo bylose.....	33
3.1.4. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumai viešųjų pirkimų bylose...	36
3.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nepareiškus ieškinio teisme, kai privalu pasinaudoti ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka.....	40
3.2.1. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nepareiškus ieškinio teismui	40
3.2.2. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas, kai privaloma ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka	41
4. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO EUROPOS SĄJUNGOJE YPATUMAI	47
IŠVADOS	60
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	63
SANTRAUKA	74
SUMMARY	76

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Laikinių apsaugos priemonių taikymas civiliniame procese yra fundamentalus civilinio proceso teisės institutas. Šis institutas yra žinomas ir taikomas ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybių teisinėse sistemose. Prašymai dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, kartu su ieškinio pateikimu teismui, yra ypač dažni atvejai civiliniame procese, kadangi tokiu būdu yra siekiama priimto teismo sprendimo objektyvaus įgyvendinimo. Asmenys, kurie kreipiasi dėl šių priemonių taikymo, neretai susiduria su problemomis, kurių išsprendimas yra ypač aktualus tam, kad būtų tinkamai gyvendinta įvairių teisės aktų deklaruojama asmens teisė į teisminę gynybą.

Laikinių apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese problematikos, kaip šio magistro darbo temos, aktualumas pasireiškia tuo, kad laikinių apsaugos priemonių taikymas praktikoje nebuvo gausiai analizuotas pastaruoju laikotarpiu, nebuvo analizuotos naujausios teismų praktikos tendencijos.

Nagrinėjama tema aktuali, kadangi laikinių apsaugos priemonių taikymas civiliniame procese nėra tolygus bei nuoseklus. Gausi Lietuvos apeliacinio teismo praktika dėl laikinių apsaugos priemonių nutarčių iš esmės sufleruoja ir patvirtina, kad pirmosios instancijos teismai, vis dar daro klaidas taikydami laikinąsias apsaugos priemones, nors laikinių apsaugos priemonių reguliavimas ir susiformavusios taisyklės dėl jų taikymo teismų praktikoje jau yra gana nusistovėjusios.

Be to, įsigaliojus 2020 m. sausio 1 d. privalomajai mediacijai šeimos teisės bylose, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 147 str. buvo papildytas nuostata, pagal kurią laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos, kai yra privaloma išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka (privalomoji mediacija). Per kiek daugiau nei metus, teisės doktrinoje priemonių taikymo specifika, kai privalu pasinaudoti įstatymine ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka dar nebuvo analizuota. Tai dar kartą įrodo, kad šio magistro darbo analizė yra ypač reikšminga Lietuvos teisės teorijai.

Darbo tikslas. Šio magistro darbo tikslas yra atskleisti laikinių apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese specifiškumą ir iš to kylančią problematiką, kai laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos iki teismo sprendimo priėmimo. Darbe siekiama sistemiškai išanalizuoti priemonių nacionalinį ir Europos Sąjungos reguliavimą, Lietuvos teismų praktikoje taikytinas taisykles, susijusias su laikinių apsaugos priemonių taikymu. Darbe bus

stengiamasi atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo esamas bei kylančias problemas teoriniu bei praktiniu lygmenimis.

Darbo uždaviniai. Užsibrėžtiems darbo tikslams pasiekti, yra keliami šie uždaviniai:

- 1) Atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių sampratą, išanalizuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslus bei principus, nustatyti priemonių taikymo reikšmę bylos šalims;
- 2) Išanalizuoti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindus, atskleisti jų susiformavimo prielaidas ir teismų praktikos suformuotas taikymo taisykles, pateikiant darbo autorės nuomonę dėl šių taisyklių taikymo teismų praktikoje;
- 3) Išanalizuoti skirtingų dažniausiai taikomų civiliniame procese laikinųjų apsaugos priemonių rūšių konkurenciją ir taikymo specifiką, atskleidžiant teismų praktikoje suformuotą požiūrį dėl skirtingų priemonių pasirinkimo, taip pat šių priemonių taikymo skirtingiems subjektams neigiamus bei teigiamus aspektus;
- 4) Įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių reguliavimo nuostatas atskirų kategorijų bylose, nustatant jų reikšmę ir naudą, išanalizuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tendencijas šiose bylose, nustatant to galimą problematiką;
- 5) Išanalizuoti bylos nagrinėjimo etapus, kuriuose galima taikyti laikinas apsaugos priemones bei pateikti priemonių pritaikomumo konkrečiuose etapuose kylančią problematiką bei sprendimo būdus;
- 6) Išanalizuoti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą civilinėse komercinėse bylose Europos Sąjungos lygmeniu ir identifikuoti probleminius skirtingų Europos Sąjungos reglamentų taikymo praktikoje aspektus, atskleidžiant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos teismų praktikoje tendencijas ir to reikšmę bylos šalims.

Darbo objektas. Darbo autorė siekia pateikti kuo originalesnę nagrinėjamos temos problematiką ir kompensuoti magistro darbo temos abstraktumą. Tuo tikslu, magistro darbo analizę tikslinga atlikti skirtingais „pjūviais“, pasirenkant skirtingas priemonių taikymo perspektyvas. Visas šias perspektyvas vienija iš esmės tik laikinųjų apsaugos priemonių institutas.

Darbo struktūra. Pirmojoje darbo dalyje bus siekiama atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių sampratą bei šių priemonių taikymo principus, nustatant jų pasireiškimą teismų praktikoje bei to reikšmę bylos šalims.

Antroji darbo dalis bus dalinama į tris skyrius. Pirmasis skyrius bus pradedamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindų analize, atskleidžiant jų įtvirtinimo procesiniame

įstatyme prielaidas, siekiant nustatyti to reikšmę. Antrajame skyriuje bus analizuojamas skirtingų laikinųjų apsaugos priemonių rūšių taikymas teismų praktikoje. Bus detalizuojama skirtingų priemonių konkurencija bei identifikuojama priemonių taikymo specifika. Trečiajame skyriuje bus skiriamas dėmesys analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymą tretiesiems asmenims. Bus analizuojamas tokių priemonių taikymo šiems asmenims pagrįstumas bei prielaidos.

Trečioji darbo dalis bus dalinama į du skyrius (kurie turės ir savo poskyrius). Pirmajame skyriuje bus nagrinėjamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas atskirų kategorijų bylose, kurias vienija tam tikrų materialinių ir procesinių aspektų visuma, kaip, antai, viešasis interesas ar aktyvus teismo vaidmuo. Antrajame skyriuje bus analizuojama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problematika tais atvejais, kai įstatymas numato privalomą išankstinę ginčo nagrinėjimo tvarką.

Ketvirtosios dalies objektas yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Europos Sąjungos lygmeniu civilinėse komercinėse bylose analizė, pateikiant skirtingų teisės aktų, reguliuojančių priemonių taikymą, teigiamus bei neigiamus aspektus. Tuo tikslu analizuotinas Europos Sąjungos reglamentų taikymas Lietuvos teismų praktikoje. Probleminiai aspektai šioje magistro darbo dalyje bus analizuojami keliais aspektais. Pirmiausia, bus siekiama atsakyti į jurisdikcijos klausimą, t. y. kuris teismas turi kompetenciją nagrinėti laikinųjų apsaugos priemonių klausimus. Vėliau bus nagrinėjama pranešimo bei nepranešimo apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymą atsakovui problematika, ryšium su Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikos pavyzdžiais. Kartu bus analizuojami Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą probleminiai aspektai.

Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas reikšmingas ne tik susiklostant teisiniams santykiams tarp Europos Sąjungos valstybių narių piliečių, bet yra aktualus ir už Europos Sąjungos ribų. Vis dėlto, atsižvelgiant į magistro darbo apimtį ribojimus, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bylose su užsienio elementu bus analizuojamas tik Europos Sąjungos lygmeniu.

Darbo autorė pažymi, jog nors ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymą Europos Sąjungoje reguliuoja ir 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo ir 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių

srityje, šių reglamentų darbe sąmoningai pasirinkta neanalizuoti. Toks sprendimas buvo priimtas dėl to, jog šie reglamentai įtvirtina laikinas apsaugos priemones išimtinai šeimos teisės aspektu, kurios nėra aktualios bendrai priemonių taikymo problematikai.

2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose išsiskiria tuo, kad, kaip ir pavadinime lingvistiškai įtvirtinta, jis yra taikytinas civilinėse bylose. Tačiau, vadovaujantis šio reglamento preambulės 6 p., jis yra taikytinas apsaugos priemonėms, kurių tikslas yra apsaugoti asmenį, kai esama realių priešasčių manyti, kad asmeniui ar jo gyvybei, fizinei ar psichologinei neliečiamybei, jo laisvei ar saugumui, taip pat lytiniam neliečiamumui gali kilti pavojus. Pavyzdžiui, tokios priešastys gali būti bet kokios formos smurto dėl lyties ar smurtas artimoje aplinkoje. Šio pobūdžio apsaugos priemonėms neturint artimų sąsajų su laikinosiomis apsaugos priemonėmis kaip tai suprantama pagal nacionalinį šių priemonių reglamentavimą, reglamentas taip pat nebus analizuojamas.

Darbo objektu taip pat nebus laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitražo procese, kadangi ši tema buvo ypač plačiai išnagrinėta pastarųjų metų magistro darbuose, moksliniuose straipsniuose, teisės doktrinoje. Be to, laikinųjų priemonių taikymas arbitražo procese galėtų būti kaip atskira magistro darbo tema.

Tyrimo metodai. Magistro temai analizuoti pasirinkti aprašomasis, sisteminis, loginis, analitinis bei lyginamasis metodai.

Aprašomasis metodas. Šis metodas naudojamas siekiant atskleisti esminius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo požymius bei reguliavimą. Šiuo metodu kartu yra pateikiamos įvairių teisės mokslininkų nuomonės, susijusios su laikinųjų apsaugos priemonių reguliavimu bei taikymu civiliniame procese.

Sisteminis metodas. Sisteminio metodo pagalba siekiama bus sistemiškai analizuojama teismų praktika, įskaitant atskirų kategorijų bylų teismų praktiką, susijusią su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, su teisės aktų nustatytais taisyklėmis, reguliuojančiomis laikinųjų apsaugos priemonių taikymą.

Loginis metodas. Šiuo metodu nagrinėjant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problematiką yra pateikiama kritiška darbo autorės nuomonė, susijusi su nagrinėjamos temos problematika. Loginio metodo pagalba yra formuojamos darbo išvados, įskaitant siūlymų įstatymo leidėjui pateikimą. Taip pat, šis metodas naudojamas apibendrinant šaltinius.

Analitinis metodas. Darbo autorė šį metodą naudoja teisės normų lingvistinei bei semantinei analizei pateikti, analizuojant procesinio įstatymo teisės normų turinį.

Lyginamasis metodas. Šis metodas magistro darbe naudojamas epizodiškai, pavyzdžiui, lyginant skirtingų teisės aktų, reguliuojančių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teigiamus bei neigiamus aspektus. Šio metodo pagalba yra iš dalies atskleidžiami bei palyginami laikinųjų apsaugos priemonių tikslai, sutinkami ne tik Lietuvoje, bet ir kitose užsienio valstybėse.

Darbo originalumas. Per paskutinius penkerius metus, Vilniaus universiteto Teisės fakultete buvo apginti du magistro darbai, susiję su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu. 2017 m. buvo apgintas R. Butkutės magistro darbas tema „Laikinosios apsaugos priemonės bylose su tarptautiniu elementu“. Šiame darbe buvo nagrinėjami įvairūs tarptautiniai teisės aktai, kurių pagalba LAP yra taikomos bylose su užsienio elementu, pateikiant jurisdikcijos nustatymo problemų analizę. Kitas darbas – tais pačiais 2017 m. P. Rukštelytės magistro darbas, tema „Laikinosios apsaugos priemonės arbitražo procese“, kuriame buvo analizuojamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitražuose, analizuojant skirtingus arbitrų ir valstybės teismų santykio modelius bei iš to kylančias problemas. Dar anksčiau apgintuose magistro darbuose buvo analizuojami žalos atlyginimo ir atsakomybės kilimo klausimai, susiję su nepagrįstu laikinųjų apsaugos priemonių, taikymu.

Šio magistro darbo tema „Laikinosios apsaugos priemonės: taikymo civiliniame procese problematika“ nuo ankstesnių darbų skiriasi tuo, jog šiame darbe bus labiau orientuojamasi į laikinųjų apsaugos priemonių taikymą nacionaliniu mastu bei iš to kylančias problemas. Taip pat, šis magistro darbas išsiskiria savo darbo tikslu bei uždaviniais, kurie yra jau aptarti aukščiau. Paskutinį kartą analogiška tema magistro darbas buvo apgintas dar 2007 m. Vadinasi, per 14 metų pasikeitus teisiniam reguliavimui bei susiformavus naujai teismų praktikai, yra ne tik originalu, bet ir būtina iš naujo analizuoti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese problematiką.

Svarbiausi šaltiniai. Svarbiausi šio magistro darbo šaltiniai yra CPK, Europos Sąjungos reglamentai – 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Briuselis I bis) bei 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014 kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose (toliau – Europinio sąskaitos blokavimo reglamentas).

Siekiant kuo plačiau išnagrinėti civiliniame procese taikomų laikinųjų apsaugos priemonių instituto problemas teismų praktikoje, ir turint omenyje, kad nutartys dėl LAP nėra

skundžiamos kasacine tvarka, pagrindiniu teismų praktikos šaltiniu problematikai atskleisti yra Lietuvos apeliacinio teismo bei Lietuvos apygardų teismų praktika. Teismų praktikos suformuotų taisyklių vertinimui ypač naudingu šaltiniu buvo teisės mokslininko K. Armalio atlikti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos teisėje tyrimai ir straipsnis „Laikinių apsaugos priemonių taikymo testas Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje“.

Analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių sampratą bei taikymo tikslus buvo ypač aktualūs D. Pelenio straipsniai, rašyti laikinųjų apsaugos priemonių tematika, taip pat A. Driuko bei V. Valančiaus vadovėlis „Civilinis procesas: teorija ir praktika II tomas“, E. Laužiko, V. Mikelėno bei V. Nekrošiaus vadovėlis „Civilinio proceso teisė, I tomas“. Analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymą viešųjų pirkimų bylose pagrindiniu ir svarbiausiu šaltiniu buvo D. Soloveičiko straipsnis tema „Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus“. Nagrinėjant laikinųjų apsaugos priemonių taikymą Europos Sąjungos lygmeniu, fundamentaliu šaltiniu buvo ESTT bei EŽTT sprendimai bei užsienio teisės doktrina. LAP taikymo analizei dėl tarptautinių reglamentų pritaikymo praktikoje naudingi šaltiniai buvo italų mokslininko I. Pretelli straipsnis „Provisional and Protective Measures in the European Civil Procedure of the Brussels I System.“, lenkų mokslininko M. Golak straipsnis „Minimum standards in the European Account Preservation Order, Review of European and Comparative Law“ ir kiti straipsniai. Europos blokavimo įsakymo reglamento nuostatų įvertinimui bei jų pritaikymo praktikoje įvertinimui didelės reikšmės turėjo S. Taurienės straipsniai.

1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ SAMPRATA IR TIKSLAI

1.1. Laikiniųjų apsaugos priemonių samprata

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 1 dalis, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 str. 1 dalis, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 str. ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 str. įtvirtina kiekvienam asmeniui galimybę kreiptis į teismą, kartu užtikrinant jo pažeistų, ar ginčijamų subjektinių teisių gynimą bei priimto teismo sprendimo realų įgyvendinimą (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 356). Tuo tarpu, vieni pagrindinių civilinio proceso principų – teisminės gynybos prieinamumo ir teisės į tinkamą teismo procesą, įtvirtina ne tik valstybės pareigą užtikrinti subjekto materialiuųjų subjektinių teisių apsaugą, teisminės gynybos prieinamumą, bet ir turi garantuoti civilinio proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą. Asmens pažeistų teisių gynimas turi būti ne tik efektyvus, bet ir realus. Tik tuomet, kai asmens pažeista subjektinė teisė teismo sprendimu bus apginta ir priimtas teismo sprendimas bus realiai įgyvendintas, bus galima laikyti, kad konstatuojama valstybės teisinė gynyba atlikto savo funkciją užtikrinant asmens teisę į teisminę gynybą (Driukas, Valančius, 2005, p. 505).

Nuo asmens kreipimosi teisminės gynybos iki priimto teismo sprendimo įsiteisėjimo byloje ir sprendimo įvykdymo neretai praeina reikšmingas laiko tarpas (Mikelėnas, et. al. 2020, p. 356). Įvairios aplinkybės, kurios gali atsirasti dar iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, gali nulemti tai, kad teismo sprendimo įgyvendinimas bus neproporcingai apsunkintas ar jo įvykdymas taps apskritai neįmanomas. Pavyzdžiui, priešingą interesą turinti proceso šalis, sužinojusi apie vykstantį ar vyksiantį teismo procesą, gali atlikti nesažiningus veiksmus, susijusius su ginčo objektu, t. y. mėginti paslėpti, sunaikinti ar net perleisti turtą tretiesiems asmenims, o tai apsunkintų teismo sprendimo įvykdymą (Laužikas, et. al., 2003, p. 387). Negalint įgyvendinti palankaus teismo sprendimo, toks sprendimas ieškovui nesuteiktų satisfakcijos (Pelenis, 2002, p. 97).

Asmens pažeistų teisių ir teisėtų lūkesčių apsaugos efektyvumą garantuoja nedelsiant teismo pritaikomos laikinosios apsaugos priemonės (toliau – ir LAP, procesinės apsaugos priemonės, laikinoji apsauga, apsaugos priemonės, priemonės) (Pajeda, 2007, p. 66). LAP sąvoka Lietuvos įstatymuose *expressis verbis* nėra atskleista. Remiantis tarptautinės teisės ir arbitražo terminijos žodynu, LAP (angl. *Provisional interim measures*) yra apibūdinamos kaip laikinos, konservacinės paskirties priemonės, suteikiamos esant ypatingoms aplinkybėms, bet

kuriuo proceso metu, prieš priimant galutinį teismo sprendimą¹. Teisės mokslininkų W. Herman, R. Ragulskytės – Markovienės ir I. Žvaigždinienės nuomone – LAP yra suvokiamos kaip procesinės paskirties priemonės, leidžiančios asmenims apsaugoti savo teises, kai yra nagrinėjama byla (Herman, et. al., 2013, p. 209). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje LAP sąvoka suprantama kaip „kompleksas teismo taikomų po vieną ar kelias priemonių dėl atsakovui priklausančio turto (kilnojamojo, nekilnojamojo, lėšų, turtinių teisių) nuosavybės teisių apribojimų ir kitų įpareigojimų, draudimų ar veiksmų sustabdymo, kuriais siekiama užtikrinti sprendimo, kuris bus priimtas ateityje, įvykdymą bei kartu išvengti teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo arba pasidarymo nebeįmanomo“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010). Taigi, LAP yra ieškovo interesų apsaugos mechanizmas, nulemtas grėsmės, kad atsakovui imantis tam tikrų veiksmų arba dėl konkrečių susiklosčiusių aplinkybių būsimam teismo sprendimo įgyvendinimui gali iškilti pavojus (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 358).

Remiantis Vokietijos LAP instituto analize, priemonių tikslai išplaukia iš poreikio laikinai sureguliuoti šalių santykius, kad nė viena šalis nepatirtų dar didesnių praradimų ir, kad nebūtų pažeisti jų interesai bylos nagrinėjimo metu, ar dar nepareiškus ieškinio (Pelenis, 2002, p. 97 – 98 p.). Švedijos teisės doktrinoje LAP samprata taip pat paremta siekiu pareiškėjui suteikti teisinę apsaugą dar iki jam palankaus teismo sprendimo priėmimo, t. y. siekiama sustabdyti tebesitęsiantį ieškovų teisių pažeidimą (Westberg, 1999 – 2000, p. 541). Tai lemia, kad LAP nėra suvokiamos kaip materialiujų teisinių santykių gynybos būdas, kadangi šiomis priemonėmis yra tik suteikiama laikino pobūdžio procesinė apsauga, paprastai galiojanti iki teismo sprendimo įvykdymo.

Lietuvos teisės doktrinoje yra išskiriami ir paraleliniai LAP tikslai. Antai, pritaikius byloje priemones gali būti sumažinami jau atsiradę šalies patirti nuostoliai ir užkertamas kelias tęstiniam teisių pažeidinėjimui, dėl kurio ir siekiama teisinės gynybos. Priemonių pritaikymu yra siekiama „užšaldyti“ atsakovo finansinę padėtį, kad ši išliktų nepakitusi bei prisidėti ir prie kitų asmenų, nedalyvaujančių byloje, teisių užtikrinimo (Driukas, Valančius, 2005, p. 510). Esant rizikai, kad ieškovo teisės teismo sprendimo priverstinio vykdymo procese bus pažeistos, ieškovui turi būti sudaryta galimybė pasinaudoti laikinosios apsaugos mechanizmu, kuriuo

---

¹ Vadovaujantis Jus Mundi teisinės terminijos žodynu, laikinosios apsaugos priemonės apibūdinamos (angl. A provisional (interim/conservatory) measure is a temporary remedy granted under special circumstances) Mundi, J., 2021. Jus Mundi: Wiki Notes for Investment Law & Arbitration. [interaktyvus] Jusmundi.com. Prieiga per internetą: <https://jusmundi.com/en/document/wiki/en-provisional-measures>

laikinais sureguliuojamas santykis tarp šalių, kad ruošimasis teisminiam procesui ir proceso vedimas vyktų užtikrintai, o teismui priėmus ieškovui palankų sprendimą, ši būtų galima įvykdyti. Kitaip tariant, LAP suteikia ieškovui laikiną teisinę apsaugą (Pelenis, 2002, p. 97).

Taigi, siekiant, kad įvairių teisės aktų deklaruojama asmens teisė į teisminę gynybą, apimanti ne tik efektyvaus ir veiksmingo civilinio proceso standartą, bet ir priimto teismo sprendimo tinkamą įgyvendinimo garantiją, būtų realizuojama, civilinio proceso teisėje buvo įtvirtintas laikinojo pobūdžio, procesinės apsaugos mechanizmas – laikinosios apsaugos priemonės. LAP civiliniame procese reiškia ne tik teismo galimas pritaikyti byloje priemonės, kurias sudaro įvairūs draudimai ar įpareigojimai atsakovui ar jo dispozicijoje esančiam turtui, bet ir kompleksinį institutą, kuris yra reglamentuotas CPK 142 – 152 str. (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 2002).

1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese principai

Vienas svarbiausių principų civiliniame procese yra teisės būti išklaustam principas. Šis principas lemia pareigą teismui užtikrinti, jog, priimdamas sprendimą, šis būtų išklauses abi ginčo šalis, prieiti išvadų teismas galėtų tik tinkamai įvertinęs abiejų šalių pateiktus įrodymus. Šis civilinio proceso principas yra svarbus ir taikant LAP. Kiekviena šalis, dėl kurios siekiama pritaikyti priemonę, turi būti turėjusi ne tik vienodas reikalavimo pareiškimo, bet ir apsigynimo nuo jo galimybes bei priemones (Laužikas, et. al., 2003, p. 186). Kita vertus, LAP taikymo tikslai lemia ir tai, jog pranešimas atsakovui apie priemonių klausimo nagrinėjimą byloje gali nepakankamai apsaugoti ieškovo interesus. Užsienio teisės doktrinoje laikinių apsaugos priemonių pritaikymas netgi yra siejamas su netikėtumo efektu (Pelenis, 2004, p. 116). Dėl to, priemonių instituto aspektu laikytina, jog atsakovo nuomonės išklausymas dėl LAP taikymo yra mažesnė vertybė negu kreditoriaus interesų apsauga. Manoma, jog kitu būdu kreditoriui nepavyktų išvengti nesąžiningų skolininko veiksmų.

Su teisės būti išklaustam principu ypač glaudžiai yra susijęs lygiateisiškumo principas. Šis principas, taikant LAP, užtikrina atsakovo galimybę apskūsti teismo nutartį, kuria yra pritaikomos šios priemonės. Šiuo atveju laikoma, kad teisės būti išklaustam principas nėra paneigiamas, kadangi atsakovas gali apskūsti teismo nutartį, pateikdamas jos neteisėtumo priežastis (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Pažymėtina, jog anksčiau galiojusi CPK redakcija² įtvirtino nuostatas, jog ieškovui yra pranešama apie priemonių klausimo nagrinėjimą byloje ir, tik išskirtiniais atvejais, atsakovo nuomonė galėjo būti neišklausoma, t. y. priemonės pritaikomos jo iš anksto neinformavus (Pelenis, 2004, p. 121). Dabartinis reguliavimas (CPK 147 str. 1 d.) įtvirtina, kad atsakovas apie LAP taikymo klausimo sprendimą yra informuojamas tik teismui nustačius, kad tai yra būtina. Atsakovas paprastai nėra informuojamas apie gautą prašymą pritaikyti priemones bei apie teismo priimtą nutartį dėl LAP, tačiau po nutarties priėmimo, atsakovas visais atvejais informuojamas, suteikiant galimybę apskusti nutartį, t. y. užtikrinant lygiateisiškumo principą. Lygiateisiškumo principą užtikrina ir kiti CPK įrankiai, kaip antai: atsakovo teisė prašyti teismo užtikrinti atsakovo patiriamų nuostolių dėl LAP pritaikymo, atlyginimą (CPK 146 str.), teismo teisė netaikyti priemonių, jeigu atsakovas sumoka reikiamą sumą ar už jį yra laiduojama, taip pat įkeičiant savo turtą ieškovo interesais (CPK 148 str. 2 d.).

LAP taikymui taip pat yra vadovaujamosi ekonomiškumo principu (CPK 145 str. 2 d.). Viena iš sudėtinių ekonomiškumo principo dalių lemia teismo pareigą taikyti priemones neviršijant ieškinio reikalavimo sumos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010). Ekonomiškumo principo pažeidimas gali pasireikšti tokiomis situacijomis, kaip, pavyzdžiui, byloje yra pareiškiamas sąlyginai mažos vertės ieškiny, bet teismas pritaiko LAP visam atsakovo turimos nuosavybės vienetui, t. y. visam butui ar kitam turimam turtui. Tokio arešto pritaikymas visa turimos nuosavybės apimtimi, nepriklausomai nuo ieškinio sumos dydžio, lemia disproporciją, ir yra privalu išsiaiškinti, ar pas atsakovą nėra kitokio pobūdžio turto, kaip kilnojamieji daiktai, ar atskiros piniginės lėšos, kuriomis atsakovas disponuoja, ir pritaikius areštą būtent tokiai turto rūšiai, būtų įgyvendinamas ekonomiškumo principas (Laužikas, et. al., 2003, p. 392). Tačiau, ekonomiškumo principas nebus pažeistas tais atvejais, kai, pavyzdžiui, bendrojoje nuosavybėje nėra nustatyta atsakovo turimo turto dalis. Tokiais atvejais gali būti laikinai areštuojamas visas turtas, kuris nėra tik atsakovo nuosavybė, kol bus nustatyta atsakovo turto dalis. Tokia skolininko turto dalis nustatoma CPK 667 str. 1 d. numatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Ekonomiškumo principas glaudžiai susijęs ir su lygiateisiškumo principu, kuris Lietuvos teisės doktrinoje suvokiamas kaip visų proceso šalių teisė, jog ginčai, nagrinėjami teismuose, būtų nagrinėjami pagal tas pačias taisykles ir nei viena šalis nepatirtų diskriminacijos

---

² Žr. 15. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas (2011), 92 str. *Valstybės žinios*, 85-4126.

(Laužikas, et. al., 2003, p. 169). Įstatymo leidėjas CPK įtvirtina ne tik ieškovo galimybę prašyti LAP, bet ir atsakovui, patiriant nuostolius dėl tokių priemonių pritaikymo, reikalauti priemonių pritaikymo – nuostolių atlyginimo užtikrinimo (CPK 146 str.), įgyvendinant lygiateisiškumo principą. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakovo teisė reikalauti nuostolių užtikrinimo pritaikius priemones yra procesinio pobūdžio, kuri vėliau gali įgyti ir materialinį pobūdį, kai teismo sprendimu ieškinys yra atmetamas. Atmetus ieškinį, atsakovas, per keturiolika dienų nuo sprendimo priėmimo dienos, gali kreiptis su atskiru ieškiniu dėl savo nuostolių atlyginimo. Pažymėtina, jog ieškinį dėl nuostolių atlyginimo asmuo gali pareikšti ir kai byla užbaigiama nepriėmus sprendimo iš esmės (kai ieškinys paliekamas nenagrinėtu ar byla nutraukiama) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje). Be to, CPK 95 str. 1 d. taip pat numato galimybę reikalauti nuostolių atlyginimo esant tikimybei dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis byloje, ir motyvuotas prašymas dėl nuostolių kompensavimo gali būti pareikštas byloje iki išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.

Kas dėl nuostolių atlyginimo dėl LAP taikymo, CPK 146 str. 2 d. formuluotė tarsi suponuoja, jog nuostolių atlyginimo gali reikalauti tik atsakovas. Paties straipsnio pavadinimas taip pat *expressis verbis* išskiria, jog nuostolius patiria specifiskai atsakovas. Tačiau, darbo autorės nuomone, įstatymas negali būti aiškinamas tik de *rigore iuris*, todėl, logiskai darytina išvada, kad tokia teise turėtų galėti pasinaudoti ir ieškovas, ir kiti asmenys, kuriems nepagrįstai būtų pritaikomos priemonės. Juolab, kad praktikoje egzistuoja atvejų, kai LAP pritaikomos ir ieškovui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bendrųjų klausimų..., 2010). Pavyzdžiui, teismų praktikoje sprendžiant dėl restitucijos klausimo teismas nors ir netaikė ieškovui priemonių, nes atsakovas nebūtų įgijęs pirmenybės į savo reikalavimo patenkinimą, tačiau teismas konstatavo, kad tokia opcija LAP taikyti ieškovui yra (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. nutartis byloje). Kitoje byloje, kilusioje iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, teismas pritaikė LAP ieškovui. Šių priemonių pritaikymo reikalingumas buvo grindžiamas ieškovo paslaugų tiekimu atsakovui praeityje. Kadangi ieškovas ginčijo viešųjų pirkimų procedūros teisėtumą, o atsakovas negalėjo sudaryti pirkimo sutarties su kitu tiekėju, toks paslaugų tiekimas atsakovui buvo reikalingas, kol buvo nagrinėjama byla. Dėl šios priežasties buvo pritaikytos priemonės ieškovui ir jis buvo įpareigotas teikti atsakovui paslaugas už įkainius, nurodytus savo pasiūlyme atsakovui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bendrųjų klausimų..., 2010). Darbo autorės nuomone, nors ir atvejai, kai priemonės yra pritaikomos ieškovui, yra gana reti, visgi, įstatymo leidėjas galėtų įtvirtinti universalų subjektą, kuris gali pasinaudoti nuostolių

užtikrinimo atlyginimo institutu pagal CPK 146 str., kad LAP taikymas neprieštarautų lingvistiniam straipsnio pavadinimo aiškinimui.

2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS CIVILINIAME PROCESĖ

2.1. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo civiliniame procese pagrindai

LAP taikymo civiliniame procese problematikai yra svarbu išanalizuoti priemonių taikymo pagrindus. Vadovaujantis CPK 144 str. 1 d., LAP yra skiriamos teismo, pagal dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymą, nustačius šių asmenų tikėtiną ieškinio reikalavimo pagrįstumą ir teismo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomu, galimybę. Priemonės civilinėje byloje gali būti pritaikomos tik kai yra nustatomos dvi sąlygos: 1) ieškininio reikalavimo preliminarus pagrįstumas; 2) grėsmės teismo sprendimo įvykdymui egzistavimas (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 357).

Tik po CPK įsigaliojimo, teismui užtekdavo įsitikinti tik grėsmės teismo sprendimo įvykdymui egzistavimu, kad galėtų pritaikyti LAP. Laikoma, kad LAP gali būti taikomos tik byloje pareikštiems reikalavimams užtikrinti ir atvirkščiai – nepareikštų reikalavimų užtikrinimui priemonės negali būti taikomos. Lietuvos apeliacinis teismas (toliau – ir LAPt) nustatė, jog apeliante reikalavo teismo užtikrinti reikalavimus, kurie byloje nebuvo pareikšti³. LAP buvo siekiama užtikrinant ne tik ieškovės interesus, bet ir atsakovės darbuotojų kreditorinius reikalavimus, kurie galimai liktų nepatenkinti. Dėl šios priežasties LAP nebuvo pritaikytos (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje). Vadovaujantis minėta nutartimi, galima daryti išvadą, jog grėsmė teismo sprendimo įvykdymui gali būti nustatoma tik tuomet, kai prašomos LAP užtikrintų byloje pareikštus reikalavimus. Grėsmė teismo sprendimo įvykdymui, kaip LAP taikymo sąlyga, taip pat yra paremta siekiu LAP taikyti tik tada, kai priemonės yra būtinos ir realiai užtikrintų pareikštą reikalavimą. Pavyzdžiui, byloje ieškovas kreipėsi su ieškiniu dėl kreditorių komiteto priimto nutarimo pripažinimo negaliojančiu. Ieškinio užtikrinimui ieškovas prašė teismo neleisti vykdyti restruktūrizuojamos įmonės kreditorių susirinkimo nutarimo. Teismas nustatė, kad prašoma priemonė neturėtų ryšio su ieškinio dalyku, kadangi tokio pobūdžio teismo sprendimai nereikalauja priverstinio vykdymo. Todėl, negali būti nustatyta ir priemonės įtaka teismo sprendimo įvykdymui ar galimam jo pasunkėjimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010).

---

³ Byloje buvo pareikštas ieškiny s dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu, tačiau laikiniųjų apsaugos priemonių buvo prašoma remiantis potencialios žalos išvengimu, kurią patirtų atsakovės darbuotojai.

Grėsmė teismo sprendimo įvykdymo buvimui arba galimam jo pasunkėjimui yra susijusi ne tik su LAP ryšiu su reikalavimais. Šis kriterijus kartu reiškia ir tai, kad ieškovas turi teismui pateikti įrodymus, dėl kurių kiltų įtarimas apie atsakovo siekį imtis nesažiningų veiksmų (ieškovui turint pagrįstų abejonių dėl atsakovo veiksmų sąžiningumo, kuriuos šis gali atlikti pradėjus bylą nagrinėti teisme). Tai nurodoma ir užsienio teisės doktrinoje, kuri netgi nurodo, kad LAP taikomos tik pateikus įrodymus dėl galimo atsakovo sabotažo⁴ (Westberg, 1999 – 2000, p. 542). Tokių prielaidų buvimą teismui gali patvirtinti įvairūs duomenys ar liudijimai, kurie suteiktų teismui pagrįstą tikimybę apie potencialiai kylantį pavojų teismo sprendimo įvykdymui. Kita vertus, šis kriterijus yra labiau vertinamojo pobūdžio ir teismas kiekvienu konkrečiu atveju analizuoja, ar kyla grėsmė (Driukas, Valančius, 2005, p. 525).

Aktuali CPK 144 str. 1 d. redakcija įtvirtina ieškinio preliminarus pagrįstumo nustatymo kriterijų. Šios sąlygos atsiradimą lėmė tai, jog LAP buvo susijusios su ieškovui būsimo palankaus priimamo teismo sprendimo priėmimo tikimybe. Todėl ieškovas, prašydamas laikinosios apsaugos jo pareikštiems reikalavimams užtikrinimo, turėjo įrodyti savo reikalavimo pagrįstumą. Teismų praktikoje atsirado vis daugiau užuomazgų, jog LAP netaikymą civilinėje byloje gali nulemti jo netikslingumas, įvertinus reikalavimo dalyką bei pobūdį (Armališ, 2016, p. 71). Pabrėžtina, jog teismas, vertindamas, ar prašymu reikalaujamos priemonės atitinka tikėtino ieškinio pagrįstumo sąlygą, įtvirtintą įstatyme, ir sprenddamas klausimą dėl priemonių pritaikymo, nesprenžia ieškinio pagrįstumo iš esmės. *Prima facie* doktrina lemia tik teismo įsitikinimą, ar priimtas teismo sprendimas gali būti palankus ieškovui. Remiantis aktualiausia teismų praktika, reikalavimo pagrįstumas gali būti nenustatomas tik tuo atveju, jeigu reiškiamas reikalavimas yra akivaizdžiai nepagrįstas, pavyzdžiui, ieškovas pasirinko negalimą savo pažeistų civilinių teisių gynybos būdą (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje). *Inter alia*, esmingai svarbu, kad teismas netaikytų tokių laikinųjų apsaugos priemonių, kurios neturėtų ryšio su teismo sprendimo įvykdymu. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kada šios priemonės sutampa su reikalavimu, tada iškyla rizika, kad teismas nepasisakytų dėl ieškinio *prima facie* pagrįstumo išspręsdamas ginčą iš esmės. Taigi priemonės taip pat negali būti ir tapačios pareikštam ieškovo reikalavimui, t. y. negali sutapti su pačiu ieškovo reikalavimu byloje, nes priešingai,

---

⁴ Vadovaujantis Lietuvių kalbos žodynu, sabotažas apibūdinamas kaip: slaptas stengimasis sutrukdyti ką nors įvykdyti. LKŽ. Sabotažas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=sabota%C5%BEas&id=24000370000>

tokiu atveju būtų išspręstas ginčas dar iki teismo sprendimo priėmimo. Tokia išimtis galima vienu iš keleto atvejų, pavyzdžiui, kai apsaugos priemonių prašoma prevencinio ieškinio atvejais.

Taigi, teismas LAP byloje taiko tik nustatęs abi būtinausias priemonių taikymo sąlygas: ieškinio reikalavimo *prima facie* pagrįstumą, ir grėsmės būsimo palankaus ieškovui teismo sprendimo įvykdymui buvimą.

Grįžtant prie grėsmės teismo sprendimo įvykdymo buvimui arba galimam jo pasunkėjimui, šis kriterijus įprastai yra įrodinėjamas remiantis didelės vertės reikalavimu. Vis dėlto, didelė ieškinio suma pati savaime nesuponuoja atsakovo siekio imtis nesažiningų veiksmų (pavyzdžiui, atsakovo siekio sunaikinti, perleisti, ar paslėpti ginčo objektą). Didelės ieškinio sumos kriterijus nebent gali būti kaip paralelinis kriterijus atsakovo nesažiningų veiksmų tikimybei nustatyti (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 358). Pažymėtina, jog iki 2016 m. teismų praktikos pasikeitimo, remiantis ieškinio sumos dydžiu buvo preziumuojama grėsmė teismo sprendimo neįvykdymui (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje ir kt.⁵). Tokios prezumpcijos nuginkijimo sėkmingumas priklausė nuo atsakovo turtinės padėties įvertinimo, kadangi tik įvertinus atsakovo turtinę padėtį buvo galima spręsti, ar jam ieškinio suma yra tikrai didelė (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje). Nors ir šiandieninėje teismų praktikoje vyrauja pozicija, jog didelės ieškinio sumos kriterijus negali būti suabsoliutinamas, vis dėlto, egzistuoja dar daug teismų praktikos pavyzdžių, kai LAP yra pritaikomos remiantis vien šio kriterijaus buvimu. Pavyzdžiui, vienoje iš aktualesnių bylų, pirmosios instancijos teismas pritaikė LAP remdamasis vien didelės ieškinio sumos kriterijumi, kurias apeliacinė instancija panaikino (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Toks teismų praktikos nevienodas didelės ieškinio sumos kriterijaus taikymas sukelia teisinį neapibrėžtumą ir, autorės nuomone, yra nepateisinamas. Visgi, problema kyla ne tik dėl to, jog teismų praktika šiuo klausimu yra nenuosekli ir skirtinga, bet kritikuotina ir pati pozicija, jog didelė ieškinio suma turi sąsają su pavojumi teismo sprendimo įvykdymui. Hipotetiškai svarstant, jeigu būtų reikšminga atsakovo turimo turto ir pareikšto reikalavimo dydžio disproporcija, LAP pritaikymas, pats savaime, nei palengvintų, nei padarytų teismo sprendimą įvykdomą (kuris galbūt apskritai nebūtų įvykdomas pilna apimtimi). Teisės

---

⁵ Žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje, 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje; 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje; 2017 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje; 2018 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje; 2019 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje.

doktrinoje galima rasti autorės pozicijai pritariančių nuomonių. Pavyzdžiui, jog teismo prezumpcija, atsakovui pareikšto didelės vertės reikalavimo atveju, kad atsakovas imsis nesąžiningų veiksmų, pavyzdžiui, sieks turtą sunaikinti ar paslėpti, perleisti tretiesiems asmenims, yra ydinga (Armališ, 2006, p. 75).

LApT savo praktikoje nuo 2016 m. suformavo dar vieną svarbų LAP taikymo kriterijų – atsakovo nesąžiningumo vertinimą. Darbo autorės nuomone, toks kriterijus yra kvestionuotinas, kadangi CPK nenumato nesąžiningumo kriterijaus, o teismų praktikoje, dėl įrodymų apie atsakovo nesąžiningų veiksmų stokos, LAP dažnai atsisakoma taikyti. Nors ir sutiktina, kad teismai turi diskreciją plečiamai aiškinti CPK, nustatyti, ką ieškovas turėtų įrodyti, reikalaujamas priemonių taikymo, visgi, siektina, kad nesąžiningumo kriterijus būtų įtvirtintas ir CPK. Priešingu atveju, šalis, kreipdamasi dėl priemonių pritaikymo, gali apskritai nežinoti, jog įrodinėjant grėsmę teismo spendimo įvykdymui, reikalinga pateikti ir atsakovo nesąžiningumo įrodymus.

LApT praktikoje nesąžiningumo kriterijaus taisyklė įtvirtinta nurodant, jog: „*laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tik tuomet, kai, be kita ko, esama duomenų ir apie atsakovo nesąžiningumą, pavyzdžiui, ketinimus paslėpti, perleisti, įkeisti turimą turtą ar kitaip jį apsunkinti*“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje ir kt.⁶). Darbo autorės įsitikinimu, ši teismo suformuluota taisyklė lingvistiškai ir semantiškai suponuoja ne tik tai, kad byloje turi būti tikėtinų duomenų apie galimą atsakovo ketinimą paslėpti, perleisti ar įkeisti turimą turtą, bet ir kartu išskiria ir tikėtinų duomenų apie bet kokią galimą atsakovo nesąžiningumą, buvimą. Ieškovas paprastai neturi visų įmanomų priemonių, kuriomis galėtų įrodyti priešingą interesą turinčios šalies veiksmus, t. y. ieškovui ne visais atvejais pavyksta gauti reikšmingų įrodymų, kurie įtikintų teismą dėl atsakovo nesąžiningumo. Ir teisės mokslininko Klaido Armalio nuomone, naivu būtų tikėtis, jog ieškovui visada pavyks visapusiškai įrodyti atsakovo nesąžiningumą, todėl jis laikosi pozicijos, kad teisme atsakovo nesąžiningumui įrodyti turėtų būti laikomas šalių elgesio praeityje matas, pavyzdžiui, prievolių nevykdymas laiku, ar kitoks neigiamas elgesys, turintis reikšmės teismo įsitikinimui atsakovo nesąžiningumu (Armališ, 2016, p. 76). Vis dėlto, teismų praktikoje vyrauja kitoks požiūris, ir, deja, atsakovo išpareigojimų ieškovo atžvilgiu nevykdymas nėra teismui pakankamas įrodymas, jog teismo sprendimas gali būti neįvykdytas ar pasunkėtų jo vykdymas. Vienoje iš

---

⁶ Žr. 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje; 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje; 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje; 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje; 2017 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje.

bylą LAPT yra nurodęs, kad apeliantė nėra teisi, teigdama, jog turėtų būti vertinamas atsakovo nesąžiningumas įsipareigojimų nevykdymu ieškovės atžvilgiu: „<...> vertinamas ne atsakovės nesąžiningumas sutartiniuose santykiuose, dėl kurių vykdymo ar netinkamo vykdymo byloje yra kilęs ginčas, o galimas jos nesąžiningumas kaip siekis pakeisti savo turtinę padėtį (paslėpti, perleisti, įkeisti turimą turtą ar kitaip jį apsunkinti) ir taip apsunkinti galbūt apeliantei palankaus teismo sprendimo įvykdymą ateityje“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje teismas konstatavo, jog ieškovei gali būti priimtas palankus teismo sprendimas, tačiau nurodė, kad ieškovė neįrodė grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimo. Šioje byloje pagal sudarytą paslaugų sutartį, atsakovė ieškovei nebuvo atsiskaičiusi už paslaugas beveik 122 037, 58 EUR sumai. Į bylą taip pat buvo pateikti neapmokėtų sąskaitų faktūrų išrašai, ir nurodyta, kad atsakovė ne tik nereagavo į ieškovės pateiktas pretenzijas dėl vėlavimų atsiskaityti atsakovei, nekomunikavo, o vėliau netgi pradėjo reikšti ieškovei pretenzijas už neva ieškovės nevykdomus įsipareigojimus. LAPT laikė, jog apeliantė neįrodė atsakovės nesąžiningumo LAP kontekste, pateikdama įrodymus apie atsakovės nesąžiningumą sutartinių santykiu metu, nes nesąžiningumas LAP kontekste, kaip siekis išvengti palankaus teismo sprendimo priėmimo ieškovei įvykdymo, turi būti įrodomas siekiu sunaikinti, paslėpti ar perleisti kitiems asmenims savo turtą. Teismas taip pat pažymėjo, kad pažeistos ieškovės teisės dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo tėra tik prielaida kreiptis į teismą, bet tai nėra turto arešto taikymo sąlyga ir apeliantei kyla atskira pareiga pateikti teismui įrodymus dėl konkrečių atsakovės veiksmų, įrodančių, kad atsakovė kryptingai siekia išvengti teismo sprendimo įvykdymo perleidžiant, ar sunaikinant turtą (Lietuvos Apeliacinio teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje).

Teismai, vertindami poreikį taikyti atsakovo teises varžančias priemones byloje, gana formaliai vertina nesąžiningumo aspektą ir su tuo susijusius įrodymus. Netinkamu nesąžiningumo įrodymu laikomas ne tik asmens atsisakymas bendradarbiauti, bet ir jo prisiimtų įsipareigojimų ieškovo atžvilgiu nevykdymas. Teisės doktrinoje netgi vyrauja pozicija, jog ieškoviui beveik neįmanoma pateikti visų įrodymų apie atsakovo nesąžiningumą. Nepaisant to, teismai vis tiek reikalauja konkrečių įrodymų, kurie įrodytų atsakovo ruošimąsi turtą sunaikinti, perleisti, arba tiesiogiai pabloginti savo turtinę padėtį tam, kad būtų išvengta nepalankaus teismo sprendimo vykdymo. Tokia teismų pozicija, darbo autorės nuomone, yra ydinga. Praktikoje pats LAPT yra nurodęs, kad sprendžiant LAP taikymo klausimą turi būti vertintinas aplinkybių visetas, kurį sudaro ne tik konkretūs įrodymai apie atsakovo siekį pabloginti savo turtinę padėtį, bet ir proceso šalių elgesio bylos nagrinėjimo metu vertinimas

(Lietuvos Apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Nors ir pagal LAPT praktiką nesąžiningumą gali įrodyti atsakovo elgesys bylos nagrinėjimo metu, ieškovui tai įrodyti gali būti sudėtinga. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų ieškovė pateikė teismui viešojo registro duomenis, pagal kuriuos buvo matyti, jog atsakovė perleido savo nekilnojamą turtą, proceso metu įsteigė naują įmonę, kurios vadovu tapo atsakovės sūnus, taip pat nustojo vykdyti savo ūkinę komercinę veiklą. LAPT šiuo atveju vis tiek nepripažino atsakovės nesąžiningumo, ir galimos grėsmės teismo sprendimo įvykdymui, nurodydamas, jog nesąžiningumas nepakankamai įrodytas ir, jog tai, kad su atsakove susiję asmenys įsteigė naujas įmones bei vykdo panašią veiklą, nereiškia grėsmės teismo sprendimo įvykdymui (Lietuvos Apeliacinio teismo 2020 rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje).

Atsižvelgiant į aukščiau, matome, jog atsakovo nesąžiningumą ieškovui įrodyti yra itin sudėtinga. Teismai gana formaliai vertina įrodymus ir nusprendžia, kad grėsmė teismo sprendimo įvykdymui byloje neegzistuoja, laikydami, kad ieškovas nepateikė į bylą konkrečių įrodymų apie atsakovo atliekamus veiksmus siekiant turtą sunaikinti ar paslėpti, konkrečiai pabloginti savo turtinę padėtį. Tai apriboja ieškovo teisę pasinaudoti LAP. Teisės doktrina įtvirtina, kad priemonių taikymas yra visada nulemtas hipotetinių prielaidų buvimu dėl grėsmės teismo sprendimo įvykdymui egzistavimo (Driukas, Valančius, 2005, p. 508). Todėl, galimas atsakovo nesąžiningumas suponuoja ir kitus galimai nesąžiningus atsakovo veiksmus. Tokie veiksmai ar tendencingas elgesys kaip, pavyzdžiui, piktybiškas prievolės nevykdymas, atsisakymas geruoju įvykdyti sutartinius įsipareigojimus ir kiti, autorės nuomone, turėtų suponuoti ir grėsmę teismo sprendimo įvykdymui. Priemonių pritaikymui turėtų pakakti realios grėsmės teismo sprendimo įvykdymui nustatymo, juolab, kad atsakovas visais atvejais turi teisę reikalauti teismo nutartimi nustatyti ieškovui nuostolių atlyginimo užtikrinimą (CPK 146 str.).

Taigi, kaip aptarta aukščiau šioje dalyje, laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymui, teismui reikalinga nustatyti ne tik ieškinio *prima facie* pagrįstumą, grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimą. Kaip matyti, teismų praktikoje grėsmės teismo sprendimo įvykdymo buvimu neretai remiamasi didelės ieškinio sumos kriterijumi, tačiau, nors šis kriterijus negali nulemti grėsmės teismo sprendimo įvykdymo, nes iš esmės, kaip minėta, reiškia tik ieškovo reikalavimo ir atsakovo turimo turto disproporciją. Norint pasinaudoti laikinosiomis apsaugos priemonėmis ieškovui taip pat reikia pateikti įrodymus apie atsakovo nesąžiningumą.

Nesąžiningumo taisyklė, pagal kurią ieškovas turi pateikti teismui įrodymus susijusius su atsakovo siekiu paslėpti, perleisti, įkeisti turimą turtą ar kitaip jį apsunkinti, dažnai taikoma

universaliai, o tai yra problema, kadangi taip užkertamas kelias ieškovui pasinaudoti laikinųjų apsaugos priemonių institutu, kadangi teismai nepripažįsta kitokių atsakovo nesąžiningo elgesio įrodymų. Siekiant įgyvendinti laikinųjų apsaugos priemonių tikslus, teismai turėtų vertinti ir kitus atsakovo nesąžiningumo įrodymus, juolab, kad teismų praktikoje nurodoma, jog turi būti vertinamas atsakovo nesąžiningų veiksmų visetas.

2.2. Atskirų laikinųjų apsaugos priemonių rūšių konkurencija ir taikymo specifika

CPK 145 str. 1 d. įtvirtinta netgi trylika skirtingų laikinųjų apsaugos priemonių rūšių ir šis sąrašas nėra baigtinis. Kokias laikinasias apsaugos priemones pasirinkti ir pritaikyti byloje, dažnai priklauso nuo paties ginčo pobūdžio, reikalavimo vertės ir rūšies, taip pat aktualūs ir skolininko veiksmai ar atitinkamos aplinkybės (Driukas, Valančius, 2005, p. 517). LAP rūšių klasifikacija turi didelę reikšmę, nustatant, kokia priemonė turi būti taikoma konkrečioje byloje, kartu įvertinant jos santykį su byloje pareikštu reikalavimu (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 362). Atsižvelgiant į šio darbo apimtį ir jo ribas, toliau šiame skyriuje bus atskleidžiama tam tikrų, konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo specifika, pateikiant jų pritaikomumo praktikoje tendencijas bei išvelgiamas problemas, pagal praktikoje dažnai taikomas priemones.

Viena dažniausiai sutinkama LAP teismų praktikoje yra nekilnojamojo turto areštas (CPK 145 str. 1 d. 1 p.). Šia priemone yra atliekamas priverstinis nuosavybės teisės į skolininko turtą, arba šios teisės atskirų sudėtinių dalių (naudojimas, disponavimas ar valdymas), laikinas apribojimas (CPK 675 str. 1 d.), kuris taikytinas tik nekilnojamajam ir kilnojamajam turtui (Driukas, Valančius, 2005, p. 518). Teismų praktikoje yra suformuotos taisyklės, pagal kurias šiai priemonei yra teikiamas prioritetas. Pavyzdžiui, prioriteto skyrimas nekilnojamojo turto areštui, o tik vėliau, paaiškėjus, kad jo negalima areštuoti, areštuojant pinigines lėšas, taip susiaurinant atsakovo patiriamų neigiamų padarinių apimtį (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje). Teismų praktikoje, kai šie prioritetai yra apkeičiami, t. y. LAP pritaikomos iš pradžių piniginiams lėšoms ir kitam turtui, tokios nutartys yra apeliacinės instancijos teismo pakeičiamos, prioritetai pritaikant nekilnojamojo turto areštui (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje).

Nors ir nekilnojamojo turto areštui yra taikomas prioritetas, tačiau, atkreiptinas dėmesys, jog dažnu atveju teismų praktikoje yra pateikiami prašymai pakeisti nekilnojamojo turto areštą kita LAP (CPK 148 str.). Tai susiję su atvejais, kai, pavyzdžiui atsakovas vykdo tam tikrą veiklą su norimu areštuoti nekilnojamuoju turtu. Atitinkamai, turto areštas tokiu atveju ypač

suvaržo atsakovo galimybę vykdyti komercinę veiklą. Pavyzdžiui, įmonei, besiverčiančiai nekilnojamojo turto nuoma, arba, kai pajamos yra gaunamos už naudojimąsi nekilnojamoju turtu, toks areštas itin varžo atsakovo teises, kadangi sustabdomas bet koks nuosavybės teisės sudėtinės dalies galiojimas. Tokiais atvejais nekilnojamojo turto areštą dažnai siekiama pakeisti, pavyzdžiui, įrašu viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo (CPK 145 str. 1 d. 2 p.). Įrašas viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo apriboja tik vieną iš nuosavybės teisės sudėtinių dalių – disponavimą, taip tiesiog draudžiant jį perleisti (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Manytina, jog nekilnojamojo turto arešto pakeitimas įrašu viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimu nepakeičia LAP taikymo byloje esmės. Taigi tokiais atvejais, kai būna pritaikomas nekilnojamojo turto areštas, apeliacinės instancijos teismas dažnu atveju LAP pakeičia į įrašą viešame registre uždraudžiant nekilnojamąjį turtą perleisti tretiesiems asmenims (Kauno apygardos teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje). Vis dėlto, nederėtų besąlygiškai taikyti įrašo viešajame registre, nes gali pasitaikyti ir situacijų, kai, pavyzdžiui, siekiant pritaikyti nekilnojamojo turto areštą atsakovo turtui, tokio objekto savininkais gali būti ne tik atsakovas, bet ir kiti asmenys, valdantys objektą bendrosios nuosavybės teise. Tokiu atveju, nėra aišku, ar pajamos, gaunamos nuomos ar kitokių sutarčių pagrindu, pasieks būtent atsakovo sąskaitą ir taip vėliau bus galima išieškoti šias sumas iš atsakovo. Dėl šios priežasties teismai yra ne visuomet linkę pakeisti turto areštą į įrašą viešame registre (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 29 d. civilinėje byloje). Kita vertus, teismų praktikoje buvo netgi pastebėta bylų, kuriose teismai, kai jų prašoma taikyti nekilnojamojo turto areštą, pritaiko įrašą viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo, nors ieškovas tokios LAP apskritai neprašo (Šiaulių apygardos teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje; Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Kita aktuali priemonė, įtvirtinta CPK 145 str. 1 d. 3 p. – kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų, ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas. Paprastai piniginių lėšų areštas gali padaryti itin didelę neigiamą įtaką įmonėms, vykdančioms ūkinę komercinę veiklą. Todėl teismų praktikoje yra nurodoma, kad iš pradžių turėtų būti areštuojamas nekilnojamasis ir kilnojamasis turtas, o tik vėliau – piniginės lėšos. Tačiau, esant duomenų, kad atsakovui naudingesnis yra piniginių lėšų areštas, teismas ir turėtų taikyti pastarąjį, kitaip tariant, nekilnojamojo turto areštui kaip priemonei prioritetas tokiais atvejais nebūtų taikomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010).

Analizuojant teismų praktiką dėl piniginių lėšų arešto nustatymo, darbo autorė pastebėjo kiek senesnę LAP suformuotą šios priemonės taikymo įmonėms tendenciją. Turtiniuose ginčuose įprastai yra prašoma teismo taikyti piniginių lėšų areštą. Pritaikius tokią LAP, subjektui, vykdančiam ūkinę komercinę veiklą, šis netektų galimybių betarpiškai atsiskaityti su savo kreditoriais. Dėl to jo skolos galėtų pradėti augti, o to pasekoje išaugtų ir teismo sprendimo ieškovui neįvykdymo, ar įvykdymo mažesne apimtimi, rizika. Tokiu LAP pritaikymu būtų paneigiami bendrieji priemonių taikymo tikslai. Atitinkamai, šiuo klausimu yra teismų suformuota LAP taikymo įmonėms taisyklė, pagal kurią LAP taikymo poreikis turi būti įvertintas šalių interesų pusiausvyros, taip pat ekonomiško ir proporcingumo principais. Taip siekiant užtikrinti, kad priemonių pritaikymas byloje nenulemtų įmonių ūkinės komercinės veiklos sutrikdymo, kad įmonių veikla nenukentėtų nuo joms inicijuojamų teisminių procesų (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje, Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje, Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje). Autorė sutinka su tokia teismų praktika ir nurodo, kad ši praktika išliko aktuali ir iki šių dienų. Vienoje naujausių LAP nutarčių buvo tiesiogiai nurodyta, jog, taikant LAP, vis tiek turi būti siekiama palikti įmonėms galimybes netrukdomai toliau vykdyti ūkinę komercinę veiklą, įskaitant operacijų piniginėmis lėšomis atlikinėjimą (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje).

Dar viena, darbo autorės nuomone, aktuali priemonė – turtinių teisių areštas (CPK 145 str. 1 d. 3 p.). Šios LAP specifikai atskleisti yra aktualios toliau pateikiamos teismų praktikos situacijos. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad turtinės teisės areštą sudaro visų sudėtinių šios turtinės teisės nuosavybės turinį sudarančių dalių – naudojimo, disponavimo, valdymo apribojimas. Vienoje iš bylų atsakovui buvo pritaikytas turtinių teisių areštas. Antstoliui pastebėjus, kad atsakovas nekilnojamojo turto neturi, o kilnojamojo turto neužtenka reikalavimui patenkinti, areštavo jo turtinę teisę – permoką Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Byloje kasatorius ginčijo šios turtinės teisės apribojimų turinį, nes, jo manymu, tokia priemonė reiškia tik uždraudimą disponuoti turtine teise. Kasacinis teismas nurodė, kad tokios LAP turinys gali būti aiškinamas ir vadovaujantis CPK 749 str. nuostatomis, pagal kurias turtinių teisių areštą sudaro dvejopi įpareigojimai – vienas jų skirtas skolininkui, kurio turtinė teisė areštuojama, o kitas skiriamas asmeniui, kuris turi įvykdyti skolininko turtinę teisę sudarančią reikalavimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad tokios turtinės teisės pagrindu gautas lėšas kasatorius galėtų iššvaistyti, kas

visiškai nepašalina grėsmės teismo sprendimo įvykdymui, todėl teisė pavesta saugoti Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir tai yra teisėta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, pagal suformuotą kasacinio teismo praktiką, turtinės teisės arešto turinys yra galimas aiškinti ne tik pagal LAP, bet ir pagal vykdymo teisės normas. O šios priemonės specifika atsiskleidžia per tai, jog atsakovui turint turtinę reikalavimo teisę, ją galima areštuoti net kai ji yra pas kitus asmenis. Tokiose situacijose tik turi būti nustatomas turtinės teisės saugotojas, kadangi turtinės teisės sugražinimas atsakovui (kasatoriui) ir leidimas ją valdyti, ar ja disponuoti, nepakankamai užtikrintų ieškovo interesus.

Kiek skirtinga turtinių teisių arešto specifika atsiskleidžia akcininkų ginčų bylose. Bylose dėl akcijų pirkimo – pardavimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis dažnai yra prašoma atsakovams nuosavybės teise priklausančių akcijų arešto ir draudimo akcininkams naudotis jų turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis, kaip antai, balsuoti. Vienoje iš bylų buvo prašoma teismo uždrausti atsakovui naudotis jo akcininko turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis. Teismas šioje byloje vertino, ar uždraudimas akcininkams balsuoti įmonės veiklos einamaisiais klausimais susirinkimuose lemia grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimą. Byloje buvo konstatuota, kad klausimai, kaip metinės įmonės finansinės atskaitomybės patvirtinimas, ir kiti einamieji klausimai, vargu ar gali sukelti grėsmę teismo sprendimo įvykdymui (Lietuvos Apeliacinio Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl akcininko turimo akcijų kiekio teismų praktikoje taip pat nurodyta, jog taikant tokių teisių areštą yra vertinama rizika, ar dėl naudojimosi (nesinaudojimo) akcininko balsavimo teise gali būti sumažinta areštuojamų akcijų vertė (Kauno apygardos teismo 2020 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje ieškovė prašė ne tik areštuoti akcijas, bet ir uždrausti atsakovui balsuoti akcininkų susirinkimuose. Teismas nurodė, jog akcijų areštas yra pakankama apsauga, nes akcininko balsavimo teisės apribojimas visa apimtimi neatliktų LAP paskirties, kai reiškiamas reikalavimas pripažinti negaliojančiais sandorius, kuriais buvo perleistos akcijos, ir balsavimas įprastais įmonei aktualiais klausimais nedaro įtakos akcijų vertės sumažėjimui (Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje, cituoja Driukas, Valančius, 2003, p. 545).

Verta aptarti ir dar vieną, LR CPK 145 str. 1 d. 12 p. įtvirtintą priemonę – įpareigojimą atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti. Ši priemonė yra aktuali, kadangi ji yra dažnai taikytina prevencinio pobūdžio ieškinių teikimo atvejais. Tokia priemonė savo turiniu visiškai arba iš dalies sutampa su ieškiniu reikalavimu, nes prevenciniu ieškiniu yra

siekama sustabdyti žalingus atsakovo veiksmus, kurie sukelia žalą, ar didina žalos atsiradimą ateityje, o priemonėmis yra siekiama išvengti grėsmės teismo sprendimo įvykdymui. Kaip minėta anksčiau, LAP ir ieškinio reikalavimas bendru atveju negali sutapti. Visgi, nors priemonė ir reikalavimas byloje sutampa, prevencinio ieškinio atveju yra daroma išimtis ir LAP gali sutapti su prevencinio ieškinio reikalavimu. Tokios priemonės netaikymas prevencinio ieškinio atveju reikštų CPK 2 str. įtvirtintų pagrindinių civilinio proceso tikslų nepasiekimą (Vilniaus apygardos teismo 2010 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje).

Visgi, aktualu paanalizuoti, ar teismai pritaiko LAP, kuri sutampa su reikalavimu, tik prevencinio ieškinio pateikimo atvejais. Vienoje iš bylų, pirmosios instancijos teismas pritaikė laikinąją apsaugos priemonę, sutampančią su pareikštu negatorinio ieškinio reikalavimu. Byloje ieškovė reikalavimo užtikrinimui prašė teismo pritaikyti laikinąją apsaugos priemonę – uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus, t. y. uždrausti atsakovei, garažų statybos ir eksploataavimo bendrijai, neleisti ieškovei patekti į patalpas, suteikiant galimybę ieškovei patekti tik pro užtvarą. Šioje byloje LAP buvo panaikintos, tačiau apeliacinės instancijos išaiškinimai buvo paremti tik tuo, kad nebuvo įrodytos CPK 144 str. 1 d. esančios sąlygos (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl to, darytina išvada, jog sutampanti su reikalavimu priemonė, yra galima ne tik prevencinio, bet ir negatorinio ieškinio situacijose, nes abiem atvejais siekiama išvengti žalos (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Priešingas aiškinimas taip pat reikštų CPK 2 str. įtvirtintų pagrindinių civilinio proceso tikslų nepasiekimą. Ieškinio reikalavimas gali sutapti su LAP turiniu ir kitose bylose, pavyzdžiui, šeimos bylose, tačiau tai autorė analizuos kitoje magistro darbo dalyje.

Toliau analizuotinas LAP – įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti, ne prevencinio ar negatorinio ieškinio kontekste. Vienoje byloje buvo kreiptasi dėl atsakovo medžiotųjų klubo valdybos sprendimo, kuriuo buvo sustabdyta ieškovo veikla ir narystė medžiotųjų klube. Ieškiniu buvo prašoma taikyti priemones – sustabdyti valdybos sprendimą dalyje, kuriuo ieškovas nušalintas nuo veiklos, nes dėl tokio sprendimo priėmimo, bylos nagrinėjimo metu, ieškovas negali naudotis savo teisėmis, kaip, antai, nešiotis ginklą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino pagrįstu pirmosios instancijos teismo sprendimą atmesti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nes tokia priemonė būtų sutapusi su ieškinio reikalavimu. Apeliacinės instancijos teismas akcentavo, kad nors ieškinio reikalavimo sutapimas su ginčijama laikinųjų apsaugos priemonių rūšimi savaime nekludo taikyti tą laikinąją apsaugos priemonę, tačiau tokiu atveju turi būti nustatytos išimtinės

aplinkybės, susijusios su negalimumu kitokiu būdu užtikrinti teismo sprendimo realų įvykdymą. Šiuo atveju išimtinių aplinkybių nebuvo ir į bylą nebuvo pateikta įrodymų, jog nesustabdžius atsakovo klubo priimto sprendimo, nebus įmanoma įvykdyti teismo sprendimą, ar jo įgyvendinimas būtų apsunkintas (Kauno apygardos teismo 2020 m. kovo 3 dienos nutartis civilinėje byloje). Dėl to, LAP dėl įpareigojimo atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti, kai jie sutapo su ieškinio reikalavimu, nebuvo pritaikytos.

Taigi, vienos populiariausių, ypač dažnai taikytinų priemonių teismų praktikoje yra atsakovo nekilnojamojo turto areštas, taip pat ir kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų ar turtinių teisių areštas bei įrašas viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo uždraudimo. Tam tikros priemonės, pagal teismų praktiką, turi prioritetą jų taikymo atžvilgiu, parenkant kuri apsaugos priemonė turėtų būti taikoma pirmiausia. Taip siekiama maksimalaus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslų įgyvendinimo bei priemonių taikymo principų laikymosi užtikrinimo. Tam tikros priemonės gali būti taikomos paskiausiai, pavyzdžiui – piniginių lėšų areštas, jeigu tai yra įmonė, kuriai siekiama pritaikyti LAP, nes taip siekiama užtikrinti, kad priemonių pritaikymu nebūtų sukelta per didelės žalos. Be to, turtinių teisių arešto turinys gali būti aiškinamas ir vadovaujantis vykdymo teisės normomis. Taip pat, nors LAP negali sutapti su reikalavimu byloje, tam tikros išimtys egzistuoja ir teismas kiekvienu atveju turi įvertinti tokios LAP taikymo būtinumą byloje.

2.3. Laikinių apsaugos priemonių taikymas tretiesiems asmenims

Draudimas teismui spręsti klausimo dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų (CPK 266 str.) netiesiogiai įtvirtina, kad priemonėmis negalima taikyti teisių apribojimų asmenims, kurie nėra atsakovais byloje.

Sistemiškai analizuojant LAP instituto reguliavimą, įvairių LAP taikymo civiliniame procese nuostatos lingvistiškai suformuotos orientuojantis į atsakovą. Pavyzdžiui, CPK 145 str. 1 d. 1 p. įtvirtintas atsakovo nekilnojamojo turto areštas, pagal CPK 147 str. 1 d., dėl priemonių taikymo, esant būtinybei, informuojamas atsakovas, CPK 146 str. pavadinimas tiesiogiai įtvirtina atsakovo teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ir kitos. Taigi, manytina, jog priemonės, remiantis CPK reguliavimu, tarsi neturėtų būti taikomos kitiems asmenims, nors CPK 149 str. 3 d. nurodyta, kad kiti asmenys, kuriems pritaikytos LAP ir apriboja jų teises, turi teisę kreiptis į teismą dėl tokių LAP panaikinimo.

Nors, siekiant užtikrinti būsimo ir galimai palankaus ieškoviui teismo sprendimo įvykdymą, laikinąją apsaugą įprastai teisiniai apribojimai skiriami atsakovui ar jo turtui, praktikoje pasitaiko atveju, kada tokiais teisiniais ribojimais yra suvaržomos ir trečiųjų asmenų teisės. Nei CPK, nei formuojamoje teismų praktikoje nesama konkrečių taisyklių, kada LAP gali būti taikomos ne tik atsakovui, bet ir kitiems asmenims. Todėl, toks trečiųjų asmenų teisių apribojimas reikalauja platesnės analizės. Kaip pateisinamas priemonių taikymas tretiesiems asmenims? Kodėl teismai taiko LAP trečiųjų asmenų atžvilgiu, nors reikalavimas reiškiamas tik atsakovui? Toliau bus pateikiama teismų praktikos analizė, kurios pagalba bus siekiama pateikti šių klausimų problematiką.

Vienoje iš bylų buvo nagrinėjama situacija dėl nuomos sutartimi priskiriamų teisių perkėlimo ieškovei. Ieškovė teismo reikalavo perkelti jai teises ir pareigas pagal sutartis, sudarytas tarp atsakovų ir trečiųjų asmenų. Reikalavimo užtikrinimui teismo buvo prašoma uždrausti atsakovams perleisti žemės sklypą bei trečiajam asmeniui naudoti šiuos sklypus su galimybe nusiimti derlių. Ieškovės manymu, žemės sklypų nuomos sutartys sudarytos pažeidžiant ieškovės pirmenybės teisę nuomotis šiuos sklypus. Byloje prašomos priemonės – įrašas viešame registre dėl sklypų perleidimo uždraudimo bei draudimas atlikti tam tikrus veiksmus, t. y. atsakovams perleisti sklypus ir tretiesiems asmenims jais naudotis. LAP buvo pritaikytos. Tretieji asmenys pateikė atskiruosius skundus, kuriuose nurodė, jog CPK nėra įtvirtinta galimybė LAP taikyti tretiesiems asmenims bei jų pritaikymas stokoja atitikties pagrindiniams apsaugos priemonių taikymo principams. Ieškovės savo ruožtu nurodė, kad LAP taikymas tretiesiems asmenims yra galimas. Apeliacinės instancijos teismas laikė pagrįstais trečiųjų asmenų skundus ir nurodė, kad ieškovė įgytą neproporcingą pranašumą, jeigu LAP būtų pritaikytos tretiesiems asmenims, todėl tretiesiems asmenims taikytos priemonės neturėjo būti taikomos (Kauno apygardos teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje panašioje byloje ieškovės prašė taikyti LAP – uždrausti tretiesiems asmenims naudotis žemės sklypu nuomos teisėmis. Pirmosios instancijos teismas nustatė priemones, tačiau apeliacinės instancijos teismas jas panaikino, kartu nurodant, kad apribojimai su ieškovės pareikštu reikalavimu ir būsimo teismo sprendimo įgyvendinimu yra nesusiję ir įtakos teismo sprendimo įvykdymui neturi. Teismas taip pat nurodė, kad trečiųjų asmenų teisių suvaržymas, kai šie asmenys nėra tiesiogiai susiję su ieškovės pareikštu reikalavimu byloje, todėl neturi ir įtakos teismo sprendimo įgyvendinimui. Kita vertus, dalį laikinųjų apsaugos priemonių, taikytų tretiesiems asmenims, teismas paliko galioti (Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Kitoje byloje ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriuo reikalavo trūkumų šalinimo išlaidų atlyginimo. Atsakovas pateikė atsiliepimą į ieškinį, kuriuo reikalavo į bylą įtraukti trečiuosius asmenis bei pritaikyti jiems LAP – areštuoti trečiųjų asmenų pinigines lėšas, nekilnojamą ir kilnojamąjį turtą, jiems priklausančias teises, esančias pas trečiuosius asmenis. Pirmosios instancijos teismas pritaikė priemones tretiesiems asmenims – įrašą viešajame registre uždraudžiant perleisti turtą kitiems asmenims. Tretieji asmenys pateikė atskiruosius skundus, kuriuose nurodė, jog LAP galima užtikrinti tik tų reikalavimų, kurie buvo pareikšti byloje, įvykdymą. Šiuo atveju LAP buvo pritaikytos pagal atsakovo atsiliepime nurodytus teiginius, kas neatitinka ieškovo materialiojo teisinio reikalavimo. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su šiais motyvais, konstatuodamas, jog ieškovas reikalavimą reiškė tik atsakovui. Taip buvo nustatytas ir konstatuotas pirmosios instancijos teismo atliktas proceso teisės normų taikymo pažeidimas. Atitinkamai, įrašas viešame registre buvo panaikintas (Šiaulių apygardos teismo 2016 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje).

Vienas iš tokių pavyzdžių, kai laikinosiomis apsaugos priemonėmis negalima varžyti kitų asmenų teisių, galėtų būti ir kita situacija. Šioje byloje su užsienio elementu, ieškovas siekė pritaikyti priemones ir trečiajam asmeniui, siekdamas užtikrinti Vokietijos teismuose pareikštus reikalavimus atsakovui. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, jog trečiasis asmuo pagrindinėje byloje Vokietijoje nebuvo įtrauktas nei atsakovu, nei trečiuoju asmeniu, todėl nėra jokio teisinio pagrindo taikyti LAP šiam asmeniui (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje).

Vis dėlto, dalyje bylų, kuriose pirmosios instancijos teismas taikė apsaugos priemones tretiesiems asmenims, LAP nebuvo panaikintos apeliacinės instancijos teismo. Buvo pastebėta tendencija, kad toks priemonių taikymas yra pagrįstas, kai byloje reiškiamas reikalavimas grąžinti teisinę situaciją į buvusią padėtį. Pavyzdžiui, siekiant pripažinti konkrečias sutartis negaliojančiomis, prašant pritaikyti byloje restituciją. Vienoje iš bylų ieškovė kreipėsi su ieškiniu dėl valdymo organų sprendimų ir sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais. Ieškovė prašė areštuoti tiek atsakovo, tiek trečiųjų asmenų turtą, kurį jie gavo pagal sandorius, sudarytus su atsakovu. Teismas pritaikė LAP. Atsakovas pateikė atskirąjį skundą, kuriame nurodė, jog byloje neegzistuoja grėsmė teismo sprendimo neįvykdymui ar jo pasunkėjimui, ir teismas neįvertino atsakovo nesąžiningumo. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad pirmosios instancijos teismas, nors ir neturėdamas duomenų apie atsakovo ir trečiųjų asmenų nesąžiningumą, pritaikė LAP. Apeliacinės instancijos teismas įvertino aplinkybę, jog byloje

bus taikoma restitucija, ir dėl šios priežasties priemonių taikymą pripažino pagrįstu (Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje). Darbo autorės nuomone, toks išaiškinimas teismų praktikoje suponuoja, kad LAP pritaikomi teisiniai ribojimai tretiesiems asmenims, reikalaujant byloje pripažinti sandorius negaliojančiais, kai bus taikoma restitucija, yra gana logiški ir pagrįsti. Toks aiškinimas yra pagrįstas tuo, jog, pritaikius restituciją, tretieji asmenys turėtų atsakovams grąžinti tai, ką yra gavę pagal ginčijamą sutartį. Taip pat, šie tretieji asmenys yra artimai susiję ir taip gali atsirasti grėsmė teismo sprendimo tinkamam įgyvendinimui.

Kitoje byloje ieškovė reikalavo, kad jai būtų gražinamas turtas pagal nuomos sutartis. Pirmosios instancijos teismas pritaikė LAP. Reikšminga aplinkybe priemonių taikymui teismas vertino tai, kad atsakovas ieškovei priklausantį turtą subnuomos pagrindu buvo suteikęs naudotis trečiajam asmeniui. Apeliacinės instancijos teismas laikė pagrįstu prašymą dėl papildomų LAP pritaikymo trečiajam asmeniui, kuriuo trečiajam asmeniui buvo uždrausta disponuoti, valdyti ir eksploatuoti ieškovei priklausančiu turtu (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje). Nors šioje byloje restitucijos nebuvo prašoma, matyti, jog iš esmės teismas vertino, kad ieškinys yra tikėtinai pagrįstas ir įžvelgė grėsmę, jog, nepritaikius priemonių, ieškovei priimtas palankus teismo sprendimas negalėtų būti įvykdytas tinkamai. Darbo autorės nuomone, tokios situacijos kaip analizuota prieš tai sukelia teisinį neapibrėžtumą, kadangi ieškovė reikalavimą reiškė tik atsakovams, LAP buvo prašoma tretiesiems asmenims ir šios priemonės buvo pritaikytos, nors kitose bylose buvo atsisakyta jas pritaikyti.

Teisiniai ribojimai taip pat yra taikytini ir laikomi pagrįstais bylose, kuriose siekiama pripažinti sandorius negaliojančiais arba paprastai reikalaujama turto sugrąžinimo į buvusią padėtį. Tokiais atvejais, teismai, pritaikydami priemones, nustato trečiųjų asmenų ryšį su byloje pareikštu reikalavimu bei įvertina padarinius, kurie kiltų tretiesiems asmenims teismui priėmus skirtingus teismo sprendimus. Teismų praktika detaliai nepasisako dėl LAP taikymo tretiesiems asmenims pagrįstumo ir galimumo. Išanalizavus minėtas situacijas, kai priemonės yra pritaikomos, galima daryti išvadą, kad teismai netgi ne visada įvertina kaip šie apribojimai prisideda prie grėsmės teismo sprendimo įgyvendinimo ar pasunkėjimo jį įvykdyti eliminavimo. Teismų praktikoje LAP dažnai pritaikomos, nors ir ieškinio reikalavimas trečiųjų asmenų teisių tiesiogiai nesaisto. Tai, darbo autorės nuomone, sukelia neapibrėžtumą. LAP taikymas yra galimas tik nustačius preliminarų ieškinio pagrįstumą. Atitinkamai, teismas turi įvertinti, ar apskritai egzistuoja materialusis teisinis santykis tarp šalių, taip pat, kaip su

atsakovu tretieji asmenys yra susiję, ir, ar šių asmenų įtraukimas į bylą trečiaisiais asmenimis yra tinkamas.

Pažymėtina, jog ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje yra laikomasi pozicijos, jog tik retomis išimtimis LAP gali būti pritaikomos kitų asmenų atžvilgiu. Priemonės paprastai yra skirtos atsakovui, todėl laikomasi nuomonės, kad trečiųjų asmenų teisės LAP gali būti suvaržytos tik tais atvejais, kai šios priemonės yra pritaikomos atsakovui. Pavyzdžiui, viešojo pirkimo procedūrų sustabdymas. Situacijoje, kai perkančioji organizacija nebegali sudaryti sutarties su tiekėjais, tuo metu yra paveikiamos tiekėjų teisės, nors pati laikinoji apsauga pritaikyta tik perkančiajai organizacijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010). Vadovaujantis tuo, galime laikyti, jog trečiųjų asmenų teisėms LAP paprastai nėra taikomos, todėl darytina išvada, kad trečiųjų asmenų teisėms taikytinos LAP nėra įprasta praktika ir tokie atvejai turėtų būti išimtiniai.

3. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE

3.1. Procesiniai ir materialieji laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atskirų kategorijų bylose aspektai

Jau minėta, kad būtent atitinkamas materialusis santykis tarp šalių, dėl kurio teisme yra nagrinėjamas ginčas, lemia tai, kuri laikinoji apsaugos priemonė bus pritaikoma byloje. Tam tikrų atskirų kategorijų bylų nagrinėjimo ypatumai yra įtvirtinti CPK IV skyriuje. Dėl savo specifikos, vadovaujantis šias bylas siejančių materialųjų ir procesinių aspektų visuma (viešasis interesas, privalomoji išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka, aktyvus teismo vaidmuo, specifinės LAP taikymo įstatyminės normos), šiame skyriuje autorė daugiausia dėmesio skirs apsaugos priemonių taikymui šeimos, darbo ir viešųjų pirkimų bylose. Taip pat, bus atskleidžiama etapo, kuriame galima prašyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nustatymo problematika.

3.1.1. Viešojo intereso samprata

Aukščiau minėtų atskirų kategorijų bylas sieja viešojo intereso užtikrinimo poreikis. Galiojantys įstatymai nenumato viešojo intereso apibrėžties, tačiau teismų praktikoje nurodoma, kad tai yra vertinamojo pobūdžio sąvoka, kuri gali būti atskleidžiama nagrinėjant atitinkamos bylos aplinkybes. Viešasis interesas paprastai suvokiamas kaip visuomenės gaunama nauda, žmonių gerovė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Tai yra visa, kas visuomenei ar jos daliai vertinga, taip pat reikalinga bei naudinga. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje) Teisės mokslininkai A. Driukas ir V. Valančius taikliai nurodo, jog viešasis interesas yra ne tik valstybės, bet ir visos visuomenės interesas, todėl valstybė, esanti visuomenės politinė organizacija viešąjį interesą ne tik atstovauja bet ir privalo ginti (Driukas, Valančius, 2005, p. 669).

3.1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymo ypatumai šeimos teisės bylose

Laikinąsias apsaugos priemones, kurios gali būti taikomos šeimos teisės ginčiuose, reglamentuoja ne tik CPK, bet ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) trečios knygos nuostatos (CPK 375 str. 2 d.). Be to, kaip ir minėta, LAP gali būti įtvirtintos ir kituose įstatymuose. Pavyzdžiui, specifiskai santuokos nutraukimo bylose taikomos LAP yra įtvirtintos CK 3.65 str.⁷ (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Šio straipsnio 1 dalis nurodo, jog teismas, atsižvelgdamas į sutuoktinio ir sutuoktinių vaikų interesus, gali taikyti LAP iki kol bus priimtas teismo sprendimas byloje. Vadovaujantis teismų praktika, šeimos teisės bylose priemonių taikymu yra siekiama ir papildomų tikslų. Vienas iš jų – nepilnamečių vaikų turtinių ir neturtinių interesų apsaugos, kol bus priimtas teismo sprendimas, užtikrinimas (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat turi būti laikomasi pozicijos, jog bet kuris veiksmas, darantis įtaką vaiko interesams, turi būti įgyvendinamas užtikrinant geriausius vaiko interesus. Bylose dėl vaiko globos ir rūpybos teismas taip pat privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų apsaugotos globos ir rūpybos reikalingų asmenų teisės ir teisėti interesai, o tai lemia ir teismo pareigą taikyti LAP, kai yra bent menkiausia abejonė dėl vaiko interesų galimo pažeidimo (Kauno apygardos teismo nutartis civilinėje byloje).

Tokie teismų išaiškinimai suponuoja, jog teismas šeimos teisės bylose turi būti aktyvus (CPK 376 str.). Tam, kad būtų apginti ir užtikrinti vaikų interesai, nagrinėdamas šeimos bylas teismas turi būti aktyvus, nes tai liečia viešąjį interesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje). CPK 376 str. 2 d. *inter alia* nurodyta, jog teismas, be pareigos sutaikyti šalis ir siekio apsaugoti vaikų teises ir interesus, gali savo iniciatyva taikyti LAP, reikalauti užtikrinti nuostolių atlyginimą ar vieną priemonę pakeisti kita, taip pat savo iniciatyva panaikinti priemones. Tai yra ypač svarbi taisyklė, kadangi anksčiau galiojusi CPK nuostata, pagal kurią teismas *ex officio* turėjo teisę taikyti LAP nesant pateikto šalies prašymo jas taikyti, egzistuojant viešajam interesui, buvo panaikinta⁸. Manytina, jog tokia

---

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas įtvirtina tokias priemones, galimas taikyti šeimos bylose: įpareigojimą vieną sutuoktinį gyventi skyrium, nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos nustatymą kartu su vienu iš tėvų, įpareigojimą sutuoktinį netrukdyti kitam sutuoktiniui naudotis tam tikru turtu, priteisti iš vieno sutuoktinio laikiną išlaikymą nepilnamečiams vaikams ar kitam sutuoktiniui ir kita. (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2002)

⁸ Žr. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas (2016), 20 str. TAR, 26956.

norma, įtvirtinanti teismo teisę savo iniciatyva taikyti priemones, yra išlikusi kaip viešojo intereso saugiklis.

Taigi, atlikus analizę, buvo pastebėta, kad teismas taiko LAP savo iniciatyva, kai byloje nėra pateikto prašymo taikyti šias priemones, tada, kai byloje reikia apsaugoti nepilnamečio vaiko interesus. Viena pagrindinių priemonių, kurias teismas pritaiko, yra laikino išlaikymo priteisimas iš kito sutuoktinio, kol teismo sprendimas bus priimtas. Šiose bylose teismai nurodo, jog prioritetinga vaiko teisių apsauga lemia viešojo intereso gynimą, todėl teismas privalo būti aktyvus, kaip tai ir yra įtvirtinta procesiniame įstatyme (CPK 376 str.) (Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje, Šiaulių apygardos teismo 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje, Vilniaus apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje). Vadovaujantis šiomis teismų nutartimis, galima daryti išvadą, jog teismas *ex officio* dažniausiai taiko laikino išlaikymo priteisimą. Kita vertus, teismai gali *ex officio* taikyti ir kitas LAP. Pavyzdžiui, teismas, numatęs, kad ateityje iškils ginčas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, byloje dėl tėvystės pripažinimo ir vaiko išlaikymo priteisimo, teismas *ex officio* nustatė vaiko gyvenamąją vietą kartu su vienu iš tėvų (Šiaulių apygardos teismo 2009 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje).

Visgi, nors ir reguliavime yra įtvirtinta gana plati teismo diskrecija veikti aktyviai LAP taikymo kontekste, tačiau, darbo autorė pastebi, kad nepasitaiko daug tokių atvejų, kuriuose teismas pritaikytų *ex officio* laikinąsias apsaugos priemones šeimos teisės bylose. Tai galimai yra susiję su dispozityvumo principo išimtimi, kadangi šalys pačios prašo teismo taikyti šias priemones. Tačiau, nustatčius, kad byloje vyrauja viešasis interesas ir esant grėsmės teismo sprendimo įvykdymo rizikai, o asmenys neteikia prašymo taikyti LAP, teismas, įvertinęs šalių statusą, patirtį bei elgesį proceso metu, turėtų veikti savo iniciatyva (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010).

Kaip žinia, priemonės negali sutapti su reiškiamu reikalavimu byloje, nes LAP negali būti prilyginamos materialiesiems civilinių teisių gynybos būdams. Šiame darbe jau buvo nurodyta, kad LAP gali sutapti su reikalavimu prevencinio ieškinio atvejais. Tačiau, pažymėtina, kad prašomos pritaikyti priemonės sutaptis su ieškininio reikalavimu galima ir šeimos teisės bylose. Vienoje iš bylų teismas nurodė, jog LAP gali sutapti su ieškinio reikalavimu tik įstatymo numatytais atvejais, kaip, pavyzdžiui, šeimos teisės bylos. Tokios galimos LAP yra laikinas išlaikymas nepilnamečiams vaikams, ar kitam sutuoktiniui, vaiko gyvenamosios vietos nustatymas su vienu iš tėvų ir kt. (Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Štai, pavyzdžiui, sprendžiant dėl laikino išlaikymo priteisimo vaikui,

teismas yra nurodęs, kad, taikydamas priemones, teismas tik preliminariai vertina vaiko poreikius ir jam teiktino išlaikymo dydį, atsižvelgdamas į pateiktus duomenis ir nurodytus argumentus. Tačiau, susiklosčius situacijai, kai išlaikymo suma nepilnamečiui vaikui yra ginčijama, toks išlaikymo klausimas priemonėmis nėra išsprendžiamas iš esmės, nes tai bus sprendžiama galutinio teismo sprendimu (Šiaulių apygardos teismo 2018 m. nutartis civilinėje byloje). Darbo autorės nuomone, sistemiškai aiškinant šeimos teisės ginčus reglamentuojančias normas, logiškai darytina išvada, jog šeimos teisės bylose LAP sutaptį su reikalavimu lemia tai, jog teismas privalomai sprendžia tam tikrų klausimų visetą (CK 3.59 str.). Todėl akivaizdu, kad jeigu prašoma laikino išlaikymo priteisimo nepilnamečiui vaikui, toks reikalavimas priteisti tęstinį išlaikymą vaikams bus ir ieškininis reikalavimas, nes išlaikymo reikės ir teismo sprendimu nutraukus santuoką tarp šalių.

3.1.3. Laikinių apsaugos priemonių taikymo ypatumai darbo bylose

LAP taikymo klausimas taip pat yra aktualus darbo teisės ginčų bylose. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, jog prie viešojo intereso gynimo priskiriamos ir darbo bylos, kadangi jos kyla iš teisinių santykių, kurių šalys turi ribotų galimybių nevaržomai naudotis ir disponuoti savo materialiosiomis teisėmis ir pareigomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje). Įstatymo leidėjas, matydamas nelygiavertį darbuotojo ir darbdavio ekonominį bei socialinį statusą, CPK IV dalies XX skyriuje išskyrė tam tikrus darbo bylų nagrinėjimo ypatumus, kurie įtvirtinti turint tikslą apsaugoti darbuotojo, kaip silpnesniosios darbo teisinių santykių šalies interesus. Teismas darbo bylose privalo būti aktyvus siekdamas apsaugoti ne tik darbuotojo privatų interesą, bet taip pat ir viešąjį interesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje). Tai kartu lemia ir aktyvesnio teismo vaidmens pasireiškimą šiose bylose.

CPK 414 str. 4 d. yra įtvirtinta analogiška šeimos teisės bylų nagrinėjimo nuostata, jog teismas darbo teisės ginčų bylose gali savo iniciatyva taikyti priemones, pareikalauti užtikrinti nuostolių atlyginimą bei pakeisti LAP kita priemone arba jas panaikinti. Teismai darbo bylose nėra pritaikę LAP savo iniciatyva, todėl, darbo autorės nuomone, tokios įstatyminės normos pritaikomumas praktikoje išlieka neaiškus. Viena vertus, tam įtakos gali turėti ir tai, jog tokio pobūdžio nuostata atsirado visai neseniai. Kita vertus, kaip ir šeimos teisės bylų atveju, darbo teisės ginčų šalys dažniausiai pačios aktyviai teikia prašymus taikyti LAP. Visgi, teismas, taikydamas priemones, darbo ginčiuose vadovaujasi ne tik CPK įtvirtintu LAP reguliavimu,

vertindamas kaip pasireiškia grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimas ir, ar pareikštas reikalavimas nėra akivaizdžiai nepagrįstas, bet taip pat vadovaujasi ir teismų praktikos suformuotomis taisyklėmis, vertina atsakovo nesąžiningumą.

Analizuojant darbo ginčų teismų praktiką, susijusią su LAP taikymu, buvo pastebėta gana išsiskirianti teismo pozicija dėl priemonių taikymo. Vienoje iš bylų ieškovas kreipėsi dėl darbo užmokesčio, kitų su darbo santykiais susijusių išmokų ir bylinėjimosi išlaidų priteisimo. Ieškinio užtikrinimui ieškovas prašė teismo areštuoti atsakovo turtą. Teismas areštavo beveik 10 000 Lt vertės atsakovo nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą, esantį pas jį arba trečiuosius asmenis, uždraudžiant juo disponuoti, o šio turto nesant ar esant nepakankamai, likusiai ieškinio sumai užtikrinti, nutarė areštuoti pinigines lėšas leidžiant atsakovui iš šių piniginių lėšų atsiskaityti su ieškovu ir kitais darbuotojais. Teismas, pritaikydamas LAP, atkreipė dėmesį į aplinkybę, jog atsakovas atsiskaityti su ieškovu vengia. Taip pat teismas nurodė, jog pats Darbo kodeksas nustato griežtas finansines sankcijas atsakovui, kai yra pažeidžiami atsiskaitymo su darbuotojais terminai. Atskiruojų skundu atsakovas teigė, kad byloje nebuvo pateikta atsakovo nesąžiningumą įrodančių duomenų, o atsakovo turtinė padėtis buvo įvertinta klaidingai. Be to, teismas šiuo atveju patenkino ir atsižvelgė tik į vienos procesinės šalies interesus, todėl tai prieštarauja lygiateisiškumo, teisingumo ir proporcingumo principams. Apeliacinės instancijos teismas atmetė atskirąjį skundą, nurodydamas, jog lemtingos reikšmės atsakovo veikimas pelningai neturi, kadangi, sprendžiant ginčus dėl neišmokėto darbo užmokesčio, įstatymo leidėjas prioritetiškai gina silpnąją darbo santykių šalį – darbuotoją. Todėl įmonės teigiami ekonominiai rodikliai nėra pagrindas netaikyti LAP (Kauno apygardos teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje).

Nors ši nutartis ir priimta anksčiau, dar 2009 m., vis dėlto šioje byloje teismas pateikė gana kategorišką poziciją, susijusią su darbo ginčų sprendimu ir LAP taikymu tokiose bylose. Iš esmės teismas nevertino realios grėsmės teismo sprendimo įvykdymui kaip būtiniosios CPK 144 str. 1 d. įtvirtintos sąlygos, taip pat nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas neišreiškė poreikio pateikti konkrečius įrodymus, jog nepritaikius LAP, gali atsirasti grėsmė teismo sprendimo įvykdymui. Toks teismo išaiškinimas simbolizuoja aktyvesnę teismo vaidmenį, dėmesį teikiant silpnesniosios ginčo šalies teisinei gynybai. Darbo autorės nuomone, tokia teismo pozicija turėtų būti vertinama teigiamai. Nors ši teismo pozicija ypač išsiskiria iš kitų nagrinėjamų bylų dėl LAP taikymo specifikos konteksto, visgi reikėtų sutikti, jog darbuotojas, kuriam darbdavys neišmoka priklausančio atlygio už atliktą darbo funkciją, be abejonės tampa silpnesniąja teisinio santykio šalimi. Analizuota nutartis sufleruoja, jog teismai

darbo bylose taikant LAP gali būti aktyvesni, kaip tai ir yra įtvirtinta CPK. Nors, kaip minėta, atlikus darbo teisinių santykių bylų analizę, bylų, kuriose taikydami priemones teismai būtų aktyvesni, nei įprastai, t. y. apart išanalizuotos situacijos, nebuvo pastebėta. Todėl situacijos, kaip ši byla, kurioje buvo suformuota tokia LAP pritaikymo taisyklė, susijusi būtent su aktyvesniu teismo vaidmens pasireiškimu, savo verte išlieka kvestionuotina, nes nėra aišku, ar teismai dar kada pasirinks tokią poziciją sprenddami apsaugos priemonių klausimus vėlesnėse situacijose. Šiame darbe jau atskleisti nesąžiningumo kaip grėsmės teismo įvykdymo buvimui kriterijaus trūkumai, taigi, didesnės įrodinėjimo naštos dėl atsakovo nesąžiningų veiksmų buvimo nustatymas darbuotojui nepakankamai užtikrina darbuotojo interesus.

Pastebėta ir kitokia teismų praktikos tendencija dėl priemonių pritaikymo darbo ginčiuose, negu analizuota prieš tai. Vienoje naujesnių bylų, ieškovas prašė teismo panaikinti atsakovo, direktoriaus, įsakymą dėl ieškovo atleidimo iš darbo, priteisti nesumokėtą atlyginimą ir sumokėti vidutinį atlyginimą už pradelstą sumokėti laikotarpį. Reikalavimo užtikrinimui ieškovas prašė teismo areštuoti atsakovo pinigines lėšas ir turtines teises, priklausančias atsakovui ir esančias pas trečiuosius asmenis. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai prašymą taikyti LAP atmetė, nurodydami, jog areštuojant atsakovo turtą būtų sutrikdyta atsakovo ūkinė komercinė veikla, ir tai pažeistų šalių interesų pusiausvyrą (Kauno apygardos teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje).

Galima daryti išvadą, jog teismų praktika dėl neišmokėto darbo atlyginimo išmokėjimo nėra vienoda. Vienu atveju teismas iš esmės taikė priemones ieškovo iniciatyva, remdamasis viešuoju interesu, kaip visa nulemiančiu, nurodant, kad aktyviai ginti silpnosios darbo ginčo santykio šalies interesus yra teismo pareiga. Tuo tarpu, analogiškoje situacijoje, buvo suformuota visiškai priešinga ir galbūt klasikinė, įprasta daugumos civilinių bylų atžvilgiu būdinga LAP taikymo pozicija, paremta esminiais priemonių taikymo civiliniame procese principais ir tikslais. Pastarojoje situacijoje teismas nurodė, kad teismo aktyvumo pareiga taip pasireikšti negali, kadangi turi būti atsižvelgiama į galimos atsakovui žalos sukėlimą priemonių pritaikymu.

Remiantis vėlesne nutartimi, sprendžiant darbo bylas, teismo aktyvumas taikant priemones ypatingai nepasireiškia. Ar priemonės bus pritaikomos bylose, nulems pagrindiniai LAP taikymo principai, bus vertinamas sąlygų viseto įrodytinumas, kartu atsižvelgiant, ar priemonių pritaikymu nebus sužlugdyta atsakovo ūkinė komercinė veikla, nors ir senesnė praktika tarsi buvo suformavusi pagrindą teismo aktyvumo pareigą įgyvendinti būtent priešingu būdu. Galiausiai, nors įstatymo leidėjas ir panaikino bendrąją įstatymine normą, leidžiančią teismui

ex officio taikyti LAP egzistuojant viešajam interesui, įstatymo leidėjas paliko galimybę teismui viešojo intereso turinčiose bylose *ex officio* taikyti priemones, nors lingvistiškai pati viešojo intereso sąvoka neišliko nei CPK 376 str., nei CPK 414 str.

Darbo autorės nuomone, tai, jog darbo bylose teismai nei karto nėra pritaikę priemonių savo iniciatyva, galėtų būti pateisinama ne tik dėl dispozityvumo principo, kuris įgyvendinamas šalims pačioms būnant aktyvioms, teikiant prašymus dėl priemonių taikymo byloje, bet ir tuo, jog sistemiškai aiškinant LAP reguliavimą, įstatymas nenumato galimybės kompensuoti atsakovo patiriamų nuostolių dėl tokių priemonių pritaikymo teismo iniciatyva. Ieškovas negali būti atsakingas dėl priemonių, kurių jis neprašė taikyti teismo (CPK 146 str. 2 d.). Todėl, įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo ieškinys bus atmestas, atsakovas neturės teisės reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė teismo iniciatyva taikytos LAP.

3.1.4. Laikinių apsaugos priemonių taikymo ypatumai viešųjų pirkimų bylose

Viešojo intereso gynimas įgyja ypatingą reikšmę taikant priemones viešųjų pirkimų bylose. Todėl yra aktualu išanalizuoti, kaip viešasis interesas pasireiškia šios kategorijos bylose. Remiantis kasacinio teismo išaiškinimais, viešųjų pirkimų bylose viešasis interesas apima ne tik teisėtą visuomenės interesą atitinkamo pirkimo objektu, bet ir tokio pirkimo teikiama nauda. Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtinti tikslai, kaip antai, racionalus lėšų panaudojimas, konkurencijos ir rinkos skatinimas, taip pat šių materialijų teisinių santykiams būdingi principai, suponuoja ir sudaro viešojo intereso sampratą šiose bylose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, prioritetas viešajam interesui viešųjų pirkimų bylose atsiranda iš to, jog viešųjų pirkimų bylos turi užtikrinti visuomenės interesą dėl vykdomų pirkimų objekto teikiamos naudos ir specifikos.

Taikant LAP viešųjų pirkimų bylose, LAPT yra nurodęs, jog be pagrindinių priemonių taikymą reguliuojančių normų, viešiesiems pirkimams taip pat taikytinos ir specialiosios procesinės normos, įtvirtintos CPK 423⁷ str. (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje). Vadovaujantis nurodytu straipsniu, teismas, sprenddamas LAP taikymo klausimą, turi atsižvelgti į ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principus, taip pat į viešąjį interesą. Atkreiptinas dėmesys, jog minimame straipsnyje taip pat yra įtvirtinta ir teismo teisė netaikyti šių priemonių byloje, jeigu jų pritaikymas sukeltų daugiau žalos, nei

teikiamos naudos. Kadangi CPK 423⁷ str. lingvistiškai įtvirtina ir viešojo intereso sąvoką, šiam aspektui bus skiriama daugiausia dėmesio.

Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo procesiniai aspektai išsiskiria iš kitų CPK numatytų atskirų kategorijų bylų, jau analizuotų šiame darbe, kadangi šių bylų teisinis reguliavimas yra grindžiamas teismo pareiga viešųjų pirkimų ginčiuose atsižvelgti ne tik į LAP taikymo byloje sukeltą pasekmę visiems interesams, kuriems gali būti padaryta žalos, bet taip pat ir įvertinti, ar priemonių pritaikymu byloje sukeltos neigiamos pasekmės nenusvertų jų teikiamos vertės ir naudos. Kartu analizuotini LAP principai, kuriais teismas privalo vadovautis taikydamas laikinąsias apsaugos priemones – efektyvumo, ekonomiškumo ir proporcingumo principai.

Efektyvumo principas viešųjų pirkimų bylose iš esmės pasireiškia tuo, jog įpareigoja teismą sprendžiant konkretų ginčą, ar analizuojant faktines aplinkybes, imtis realių priemonių vardan tiekėjų pažeistų teisių gynybos (t. y. stabdyti viešųjų pirkimų konkursą, sustabdyti sutarties vykdymą, panaikinti neteisėtai priimtą perkančiosios organizacijos sprendimą), arba, nustatius tiekėjo teisių pažeidimą, imtis priemonių, kad būtų galima atkurti *status quo* tarp šalių (Soloveičikas, 2009, p. 72). CPK 423⁷ str. nurodytas ekonomiškumo principas reiškia tokių priemonių pasirinkimą, kad būtų kuo geriau užtikrintas teismo sprendimo įvykdymas, atsakovas nepatirtų nuostolių arba kad šie nuostoliai būtų kuo minimalesni. Taip pat, kad priemonių pritaikymu nebūtų pažeisti trečiųjų asmenų interesai. Ekonomiškumo principas lemia teismo pareigą įvertinti kaip tai ne tik užtikrins tiekėjui, bet ir pačiai perkančiajai organizacijai sukeltus ekonominius padarinius, nes, tokiu atveju, reikia vertinti ne tik tuos finansinius praradimus kurie kyla perkančiajai organizacijai, bet ir visų asmenų, visuomenės nuostolius (Soloveičikas, 2009, p. 79).

Proporcingumo principas viešųjų pirkimų bylose lemia, jog teismas turi taikyti tik tiek, ir tik tokias priemones, kurių užtektų teismo sprendimo įvykdymui, užtikrinti. Todėl kartu tiek ekonomiškumo tiek proporcingumo principai, kaip ir kiti civilinio proceso teisės principai, civiliniame procese taikomi siekiant šalių interesų pusiausvyros, kad nesuteiktų nei vienai proceso šaliai neproporcingo pranašumo ir neproporcingai nesuvaržytų šalies teisių (Lietuvos apeliacinio teismo 2007 liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje). Būtent įvertinus ekonomiškumo ir proporcingumo principus, teismas neturėtų taikyti priemonių esant tikimybei, kad jas pritaikius būtų viršyta jų teikiama nauda jų sukeltamais padariniais (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje).

CPK 423⁷ str. įtvirtina ir specifines priemones, taikomas viešųjų pirkimų bylose. Atkreiptinas dėmesys, jog priemonių poreikiui viešųjų pirkimų bylose įvertinti, teismas turi būti tikras, jog yra tenkinamas šių sąlygų visetas: ieškinys yra tikėtinais pagrįstas, egzistuoja grėsmė teismo sprendimo neįvykdymui bei kad LAP atitinka ekonomiškumo, efektyvumo, proporcingumo principus ir jų taikymas nepažeidžia viešojo intereso (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje). Vien tai, jog būtų nustatytas tikėtinas ieškinio pagrįstumas byloje, nebūtų pakankamas pagrindas taikyti priemones. Vadovaujantis LAP reguliavimu, jos taikomos siekiant užkirsti kelią teismo priimto sprendimo įgyvendinimo pasunkėjimui ar tapimui neįmanomu. Pavyzdžiui, tiekėjui apskundžiant perkančiosios organizacijos sprendimą atmesti tiekėjo pasiūlymą, o teismui patenkinus ieškinį, apskūstas perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ieškovo pateikto pasiūlymo atmetimo netektų teisinės galios, todėl pirkimo procedūros būtų pratęstos ir tiekėjas (ieškovas) automatiškai turėtų galimybę iš naujo teikti pasiūlymą ir pretenduoti į viešojo pirkimo sutarties sudarymą. Tačiau, jeigu teismo sprendimu perkančiosios organizacijos veiksmai būtų pripažinti neteisėtais, o teismas netaikytų LAP ir pirkimo procedūros tęstųsi, pirkimo sutartis su sekančiu pirkėju būtų sudaryta, tai būsimo teismo sprendimo įvykdymas pasunkėtų, nes reiktų kreiptis dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia, spręsti alternatyvių sankcijų taikymo perkančiajai organizacijai klausimą. Todėl ieškovas net ir ieškinio patenkinimo atveju galėtų prarasti teisę sudaryti pirkimų sutartį.

Tiekėjas, prašydamas byloje priemonių, privalo įrodyti, jog prašomos priemonės yra ne tik būtinos, bet ir tinkamos tam, kad būtų įgyvendintas jam palankaus būsimo teismo sprendimo įvykdymas. Pavyzdžiui, pasibaigus viešiesiems pirkimams, išnyktų ir teisinis pagrindas taikyti priemonę – viešųjų pirkimų sustabdymą (CPK 423⁷ str. 2 d. 1 p.), nes jeigu viešasis pirkimas baigtųsi sutarties sudarymu, dingtų ir pagrindas perkančiajai organizacijai pritaikyti apribojimą nesudaryti viešojo pirkimo sutarties. Jei tokia sutartis būtų sudaryta iki LAP klausimo nagrinėjimo byloje, teismas, remdamasis tokia aplinkybe, turėtų pagrindą prašymą dėl LAP taikymo atmesti. Visa tai lemia, jog pirkimo sutarties sudarymas sudaro pagrindą atskirai atmesti ieškovo prašymą taikyti viešųjų pirkimų sustabdymą, ar įpareigojimą perkančiajai organizacijai nesudaryti viešojo pirkimo sutarties. Kita vertus, teismas, įvertindamas susiklosčiusią situaciją ir nustatęs, kad viešojo pirkimo sutartis jau sudaryta, turi teisę *ex officio* pritaikyti kitokią priemonę, pavyzdžiui, sustabdyti tokios sutarties vykdymą (Biliūnaitė, et. al., 2020, p. 1106).

Tam tikrais atvejais teismas gali netaikyti LAP, kai ieškovas jų prašo. Tam užtenka įrodyti grėsmės dėl teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo galimybę, teismui nustatius preliminarų ieškinio pagrįstumą. Tokiems atvejams iliustruoti, pravartu susipažinti su viena teisme nagrinėta byla. Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu pripažinti perkančiosios organizacijos sprendimus neteisėtais, kuriais buvo atmesta tiek ieškovo pretenzija, tiek ieškovo pasiūlymas. Ieškinio užtikrinimui ieškovas prašė taikyti LAP, kuriomis būtų sustabdytos konkurso procedūros. Kadangi pirkimo objektas buvo susijęs su viešuoju interesu – vykdyto konkurso tikslas buvo rekonstrukcijos darbai ir renovavimas nacionaliniu lygmeniu, o tokių darbų pagalba būtų sumažintos pastatų energijos naudojimo ir efektyvumo sąnaudos pastatuose, teismas atsisakė taikyti LAP. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad viešųjų pirkimų procedūros yra susijusios su viešuoju interesu, o šiuo pirkimu buvo siekiama renovuoti mokyklų pastatus, suteikti jiems apšiltinimą, todėl tai susiję su siekiu viešajame sektoriuje mažinti kaštus, patiriamus dėl energijos naudojimo. Todėl teismas sprendė, kad pritaikius LAP – konkurso sustabdymą, tokios priemonės nulemtų viešojo intereso pažeidimą, kadangi projektas yra įgyvendinamas Europos Sąjungos lėšomis, o tai kartu sąlygotų projekto neįvykdymą nustatytu terminu bei taip kartu būtų prarandama parama. LAP nebuvo pritaikytos (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, matyti, jog priemonių taikymu yra siekiama ir kitų tikslų – daugiau visuomenės, viešojo intereso apgynimo, nei pavienio tiekėjo pasiūlymo teisėtų lūkesčių apgynimo. Tokią išvadą patvirtina ir teisės doktrinoje pateikta nuomonė, jog tam tikrais atvejais, nepritaikius LAP, yra arba iš esmės sumažinama galimybė apginti tiekėjo teises, arba ji netgi *de facto* eliminuojama. Todėl priemonių taikymas šiose bylose yra be galo reikšmingas (Soloveičikas, 2009, p. 77).

Kitoje byloje ieškovas kreipėsi su ieškiniu atsakovei dėl priimto sprendimo dėl pateikto pasiūlymo pripažinimo laimėjusiu panaikinimo. Ieškinio užtikrinimui prašė taikyti pirkimo procedūrų sustabdymą ir įpareigojimą atsakovei nesudaryti pirkimo sutarties. Teismas byloje netaikė šių priemonių, kadangi pirkimo objektas buvo skirtas Lietuvos Respublikos Seimo aptarnavimui, todėl priemonių pritaikymu, kaip nurodė teismas, susidarytų neproporcingumas siekiamų visuomeninių tikslų atžvilgiu. Be to, nors ieškinys laikytinas *prima facie* pagrįstu, buvo nurodyta, kad savaime tai nesudaro prielaidų viešųjų pirkimų proceso sustabdymui. Apeliacinės instancijos teismas taip pat nurodė, kad turi būti vertinama, kurio viešojo intereso elemento nepaisymas sukeltų didesnę žalą – kuo spartesnis konkrečių paslaugų ar prekių įsigijimas visuomenei, ar, visgi privataus asmens – tiekėjo interesų neužtikrinimas (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje).

Atkreiptinas dėmesys, jog nepritaikius LAP viešųjų pirkimų bylose, bet konstatavus, jog, pavyzdžiui, sutartis su tiekėju (ieškovu) turėjo būti sudaryta, ar įsiteisėjusiu teismo sprendimu yra pripažintas viešųjų pirkimų procedūros neteisėtumas, tiekėjas pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 96 str. iš esmės turi teisę kreiptis su ieškiniu dėl nuostolių priteisimo (Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996). Tačiau, kaip nurodoma teisės doktrinoje, tokių ieškinių praktikoje nėra daug, kadangi tiekėjai paprastai nėra linkę tęsti bylinėjimosi su perkančiąja organizacija, nes praranda teisinį suinteresuotumą, todėl LAP taikymas šiose bylose ypač glaudžiai susijęs su efektyvumo principo bei tinkamos tiekėjų teisių apsaugos garantijos užtikrinimu (Soloveičikas, 2009, p. 78).

Apibendrinus, LAP specifiskumas viešųjų pirkimų bylose pasireiškia konkrečių apsaugos priemonių, kurios įtvirtintos CPK 423⁷ str. 2 d., taikymu, teismo galimybe priemones taikyti tik tada, kai jų taikymu nebūtų pažeistas viešasis interesas ir priemonių pritaikymas byloje sukeltų daugiau naudos, nei žalos visuomenei. Šių bylų specifika lemia tai, jog vien ieškinio pagrįstumas ir grėsmės teismo sprendimo įgyvendinimui egzistavimas nėra pakankamas pagrindas taikyti LAP, nes turi būti matuojamos viešojo pirkimo objekto teikiamos naudos visuomenei aplinkybės ir siekiama, kad būtų įgyvendintas viešasis interesas.

3.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nepareiškus ieškinio teisme, kai privalu pasinaudoti ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka

3.2.1. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nepareiškus ieškinio teismui

Istorinė laikinių apsaugos priemonių instituto raida lėmė tai, jog ieškinio užtikrinimą pakeitė laikinių apsaugos priemonių institutas. Taip įstatymo leidėjas atvėrė galimybę pasinaudoti šiuo procesiniu institutu ir nepareiškus ieškinio teisme. Tokios galimybės buvimas, kaip ir priemonių taikymas nepareiškus ieškinio, ar civilinės bylos nagrinėjimo stadijose vėliau, yra efektyvaus priimto teismo sprendimo įvykdymo garantija (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 356).

Siekiant pasinaudoti LAP institutu nepareiškus ieškinio teismui, įstatymo leidėjas yra įtvirtinęs specifines priemonių taikymo taisykles. Remiantis CPK 147 str. 3 d., norint pasinaudoti apsaugos priemonėmis, privalu teismui pateikti priežastis, kodėl ieškinyje nėra pateikiamas kartu, įrodymus dėl galimos grėsmės atsiradimo pareiškėjo interesams bei sumokėti CPK numatytą užstatą ir žyminį mokesį, taip pat, pateikti įrodymus apie kreipimąsi dėl išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos. Teismas, įvertinęs LAP poreikį byloje, ir jas

pritaikęs, suinteresuotajam asmeniui nustato terminą ieškiniui pateikti. Šis terminas negali būti ilgesnis kaip keturiolika dienų.

Teismų praktikoje yra kiek detaliau išaiškintas sąlygų visetas, kurios turi būti įrodytos taikant LAP prieš kreipimąsi į teismą. Suinteresuotasis asmuo turi įrodyti, jog egzistuoja pagrįsta tikimybė dėl ateityje kylančios grėsmės, kad LAP nepritaikymas sąlygos galimo ieškovui palankaus teismo sprendimo pasunkėjusį įvykdymą, arba padarys jį neįmanomu, turi būti nustatytos priežastys, dėl kurių ieškinys negali būti pateikiamas teismui laiku (t. y. su prašymu taikyti priemones) ir turi būti pateikti įrodymai, pagrindžiantys, jog prašymo teikimo teismui momentu yra jau kilusi grėsmė arba atsiras tokios aplinkybės, kurios neabejotinai kels grėsmę suinteresuotojo asmens turtiniams interesams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010).

Kadangi iki bylos iškėlimo teismas neturi visų duomenų apie ginčą, netgi dėl ieškovo tinkamumo, ir teismui sprendžiant klausimą dėl priemonių pritaikymo nėra realu įvertinti tikėtiną ieškinio preliminarų pagrįstumą, todėl teismas kaskart turi ypač atidžiai vertinti, ar laikinąsias apsaugos priemones galima pritaikyti byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010).

3.2.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas, kai privaloma ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka

Teismų praktikoje yra gausu atvejų, kai LAP prašoma pritaikyti iki ieškinio pareiškimo teisme ir kai teismas šias priemones pritaiko, tačiau nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje nėra plačiau detalizuotas poreikis taikyti priemones, kai, norint pasinaudoti pažeistų teisių gynimu kreipiantis į teismą, įstatymas numato išankstinę privalomąją ginčo nagrinėjimo galimybę. Tai yra ypač aktualu dėl to, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo privalomoji mediacija šeimos bylose (Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas, 2008). Atitinkamai, CPK 147 str. 3 d. buvo papildyta nuostata, kad, esant privalomajai mediacijai, terminas, per kurį turi būti pareiškiamas ieškinys, pradedamas skaičiuoti nuo mediacijos pabaigos dienos, ir asmuo kartu su prašymu teismui turi pateikti įrodymus apie kreipimąsi privalomosios mediacijos (Mikelėnas, 2020, p. 365). Tokiu reguliavimu iš esmės nustatyta galimybė LAP prašyti teismo, kai ieškinys nėra pareiškiamas iš karto, bet asmuo turi pasinaudoti ikiteisimine ginčo nagrinėjimo tvarka, o priemones galima pritaikyti tik prasidėjus mediacijos procesui, šeimos ginčiuose.

Darbo autorės nuomone, tai, jog įstatymo leidėjas konkrečiai įtvirtina tik galimybę pritaikyti priemones, kol ginčas tarp šalių nagrinėjamas privaloma ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka ir negali būti pritaikomos, kai ginčas dar nėra pradėtas nagrinėti privaloma ikiteismine tvarka, yra ydingas. Šiame skyriuje bus pateikiama šios problematikos analizė.

Taikant LAP, teisės būti išklaustam principas yra įgyvendinamas tokiu būdu, jog atsakovas paprastai nėra informuojamas apie gautą prašymą taikyti priemones ir tai kyla iš skubaus LAP taikymo poreikio, kad atsakovas nespėtų imtis nesąžiningų veiksmų, todėl atsakovui apie prašymo dėl LAP taikymo nagrinėjimą yra pranešama tik teismui nustačius to būtinybę (CPK 147 str. 1 d.). Tai lemia, kad, asmeniui inicijavus ginčą privalomąja ikiteismine tvarka, atsakovas jau sužino apie jam inicijuojamus teisinius procesus dėl priešingos šalies pažeistų teisių gynimo, o toks šių teisių gynimas neretai persikelia į teismą. Todėl savo ruožtu, susidaro situacija, kurioje atsakovui atsiranda galimybių imtis tam tikrų nesąžiningų veiksmų atlikimo. Pavyzdžiui, sutuoktiniams, valdantiems bendrąja jungtine nuosavybės teise (CK 3.88 str.) turtą, vienas sutuoktinis, turėdamas kito sutuoktinio raštišką sutikimą dėl tam tikrų sandorių atlikimo, galėtų pradėti piktnaudžiauti, todėl nedelsiant reikėtų kreiptis dėl tokio leidimo galiojimo sustabdymo. Taip pat, vienam iš sutuoktinių esant įmonės akcininkui ir vadovui, pusei akcijų bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausant ir kitam sutuoktiniui, dideliu mastu būtų pradedamos pervedinėti įmonės lėšos į užsienio ofšorines (lengvatinio apmokestinimo bendrovės) įmones, ir dėl to nuvertėtų akcijos ir kt. Akivaizdu, kad poreikis pasinaudoti LAP institutu, iki ginčo nagrinėjimo išankstine ginčo nagrinėjimo tvarka, tikrai gali kilti.

Manytina, kad tokiu reguliavimu, pagal kurį ieškovas turi teisę prašyti LAP ieškinio nepareiškus teisme tik pateikus pasinaudojimo ikiteismine tvarka fakto įrodymą, esant išankstinei ginčo nagrinėjimo tvarkai, galimai apriboja ieškovo galimybes pasinaudoti savo teisių gynyba. Ši mintis yra paremta teismų praktikos analize, kur pastebėta, jog teismai atsisako taikyti priemones pagal asmens prašymą, kuris nepateikė įrodymų apie privalomos išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos pasinaudojimą. Pavyzdžiui, situacijoje dėl santuokos nutraukimo, ieškovei, nepateikus ieškinio teismui, bet kreipiantis su prašymu dėl LAP taikymo, konkrečiai dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo kartu su ieškove, teismas netenkino tokio prašymo remdamasis tuo, jog ieškovė nepateikė įrodymų apie inicijuotą ginčo nagrinėjimą privalomojoje mediacijoje (nepateikė įrodymų nei apie ieškovės kreipimąsi, nei apie atsakovo nesutikimą dalyvauti mediacijoje) (Šiaulių apygardos teismo nutartis civilinėje byloje). Ir nors ir daugumoje bylų teismai, nustatę reikalingumą taikyti LAP, pritaiko

priemonės tik pateikiant įrodymus dėl pasinaudojimo ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, tokių bylų gausa suvokiama kaip dabartinio reguliavimo padarinys, nes įstatymo tekstas gana įsakmiai nurodo pateikti įrodymus apie ikiteisminės tvarkos laikymosi faktą. Kliūtis pritaikyti LAP nebent sukelia įrodymų dėl grėsmės teismo sprendimo neįvykdymui stoka (Vilniaus apygardos teismo rugpjūčio 13 d. nutartis civilinėje byloje, Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje, Panevėžio apygardos teismo 2020 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje). Darbo autorės nuomone, tokios situacijos iš esmės verčia ne tik įvertinti, kur dingsta viešojo intereso gynimas ir teismo aktyvumas sprendžiant LAP taikymo šeimos teisės ginčiuose klausimus, bet ir iš tiesų implikuoja klausimą, ar toks sąlyginai formalus nepasinaudojimas privalomąja mediacija, gali tapti pagrindu teismams neįgyvendinti savo pareigos būti aktyviam ir netaikyti LAP.

Analizuojant nagrinėjamos temos problematiką pažymėtina, jog poreikis taikyti LAP nepareiškus ieškinio teisme, kai yra privaloma išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka, kyla ir kitose viešojo intereso turinčiuose bylose (darbo bylos). Darbo ginčų atvejais, asmenys taip pat teismo prašo taikyti LAP, dar nesikreipus į darbo ginčų komisiją. Šiose bylose praktiškai egzistuoja kategoriška teismo atsisakymo taikyti LAP institutą, nepasinaudojus ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, tendencija. Vienoje iš bylų pareiškėja neįrodė kylančios grėsmės jai galimai palankaus ateityje priimtino teismo sprendimo įvykdymui, tačiau teismas kartu nurodė, kad ieškinį būtų atsisakyta priimti CPK 137 str. 2 d. pagrindu. Taip pat, teismas vertino, kad, nors ieškovė ir pateikė įrodymus apie kreipimąsi į darbo ginčų komisiją, posėdžio data ikiteismine tvarka dar nebuvo nustatyta (Alytaus apylinkės teismo 2019 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje nutartyje teismas pasisakė, kad CPK apsaugos priemonių taikymą leidžia tik tais atvejais, kai pareiškėjas siekia kreiptis į teismą su ieškiniu, o ne į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją. Teismo vertinimu, nei CPK, nei Lietuvos Respublikos darbo kodeksas nenumato LAP taikymo galimybės nei kai ginčas nagrinėjamas ginčų komisijoje, nei kai ginčas dar tik bus nagrinėjamas darbo ginčų komisijoje (Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Atsižvelgiant į tendencingą atsisakymą taikyti LAP teismų praktikoje, kai asmuo nepateikia teismui įrodymų apie kreipimąsi į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją, o kitais atvejais, kur CPK įtvirtintu priemonių taikymo reguliavimu neįtvirtintos kitos ikiteisminės ginčo nagrinėjimo tvarkos, darbo autorei kelia klausimų. CPK įtvirtintas priemonių taikymo reguliavimas, apart mediacijos, neįtvirtina kitų ikiteisminės ginčo nagrinėjimo tvarkų. Toks reguliavimas darbo autorei kelia klausimų, kadangi yra skiriamas prioritetas būtent šeimos

teisės ginčų nustatytai ikiteisminei nagrinėjimo tvarkai. Kita vertus, poreikis dėl priemonių pritaikymo yra ir kitais privalomos išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos pasinaudojimo atvejais, kaip, pavyzdžiui, bylose dėl antstolių veiksmų apskundimo. CPK 510 str. 2 d. numatyta, kad, skundus dėl antstolių veiksmų nagrinėjant ikiteismine tvarka, pareiškėjas gali pasinaudoti laikinąja apsauga, o šį klausimą išsprendžia teismas. Tokiais atvejais gana dažnai yra pritaikomos priemonės (Šiaulių apygardos teismo 2017 m. gruodžio 11 d., Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d., Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 16 d., Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartys civilinėse bylose).

Darbo autorės nuomone, dėl LAP taikymo prieš ieškinio pareiškimą teismui, kai yra nustatyta privalomoji išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka, susidaro teisinė aklavietė, kai LAP prašoma pasinaudojant galimybe spręsti ginčą išankstine privalomąja ginčo nagrinėjimo tvarka bei tuomet, kai ginčas dar nepradėtas spręsti ikiteisminėse ginčo nagrinėjimo institucijose. Darbo autorės giliu įsitikinimu, yra reikalingas platesnis priemonių taikymo galimybių pasirinkimo įtvirtinimas CPK, kai ieškinys dar nėra pareiškiamas. Šiuo metu iš CPK teksto nėra aišku, kokį sprendimą turėtų priimti teismas tuomet, kai išankstinio ginčo tvarka dar nėra pasinaudota, ar ginčas jau yra sprendžiamas ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo institucijoje.

Teismų praktikoje randama pavyzdžių, kada teismas pritaikė priemones ir įrodymų užtikrinimo institutą pagal suinteresuotojo asmens prašymą, jam nepasinaudojus ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka. Nors įrodymų užtikrinimo institutas ir nebuvo analizuotas šiame darbe, tačiau jis turi tam tikrą su LAP institutu vienijančių požymių. Pavyzdžiui, abu institutai pritaikomi teismo nutartimi, abiejų institutų taikymas galimas ir nepareiškus ieškinio teisme, abu institutai pasižymi atsakovo interesų suvaržymu, tačiau šių institutų tikslai, paskirtis ir taikymo sąlygos skiriasi, o ir šiam institutui nesant šio darbo objektu, plačiau šios skirtybės nebus analizuojamos.

LApT ko gero bus suformavęs pirmuosius pagrindus šio skyriaus nagrinėjamos problematikos išsprendimui, todėl aktualu susipažinti su nagrinėjamų bylų fabulomis. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo byloje, suinteresuotasis asmuo pateikė teismui prašymą pritaikyti įrodymų užtikrinimą. Prašyme buvo nurodyta, kad suinteresuotojo asmens tėvas buvo gydomas Šiaulių apskrities ligoninėje, kurios metu jis buvo dingęs iš ligoninės, o vėliau jo kūnas buvo atrastas už ligoninės teritorijos ribų. Todėl buvo pateiktas ieškinys dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas atmetė tokį prašymą, nuroydamas, kad suinteresuotasis asmuo nepasinaudojo privalomąja ginčo nagrinėjimo tvarka dėl žalos paciento sveikatai nustatymo. Šioje byloje LApT nurodė, kad pagal CPK 221

str. normos paskirtį pagal įstatymo analogiją (CPK 3 str. 6 d.), ji taikytina ir tais atvejais, kai pareiškėjas turi pasinaudoti išankstine bylos sprendimo ne teisme tvarka. Tokią prielaidą suponuoja konstitucinis teisingumo principas, reiškiantis visų asmenų lygiateisiškumo garantiją. Įstatymu numatyti ribojimai, kaip antai, kreipimasis į teismą jau pasinaudojus ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, neturi suvaržyti asmens teisių labiau negu asmeniui tiesiogiai kreipiantis į teismą. Todėl asmuo, besikreipiantis į teismą, esant poreikiui užtikrinti įrodymus, privalo turėti tokias pačias procesines teises kreipdamasis į ikiteisminę ginčo instituciją, nes kreipimosi išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos metu prasideda teisės į teisminę gynybą valstybės prievartos pagalba procedūra (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje).

Kitoje pacientų teisių žalos atlyginimo byloje ieškovas prašė ne tik įrodymų užtikrinimo, bet ir LAP, nepareiškus ieškinio teisme ir nepasinaudojus ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka. LAP šioje byloje pakartojė savo poziciją ir pritaikė LAP, nurodydamas kad kai įstatymas atskirų kategorijų bylose numato teisės kreiptis į teismą ribojimą, tokie ribojimai neturi suvaržyti pareiškėjo teisių labiau, nei kad asmeniui tiesiogiai kreipiantis į teismą, kai tokie ribojimai nenumatyti. Teismas pritaikė priemones, nustatydamas terminą per 14 d. kreiptis su pareiškimu dėl žalos į Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisiją (Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje).

Vadovaujantis šiais fundamentaliais teismų praktikos išaiškinimais, darytina išvada, kad LAP gali būti pritaikytos ir tais atvejais, kai asmuo rengiasi teismui pateikti ieškinį, bet dar nėra kreipęsis į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją, kaip tai ir nurodo įstatymas. Darbo autorės nuomone, vien tai, jog įstatymas atskirų kategorijų byloms numato tam tikrus kreipimosi į teismą ribojimus, suinteresuoto asmens teisės, siekiančio pasinaudoti procesiniais institutais, numatytais procesiniame įstatyme, negali būti suvaržytos labiau, nei jais naudojantis prieš paties ieškinio pateikimą teisme, kai tokia ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka įstatymu nenumatyta.

Darbo autorės nuomone, tai yra ypač perspektyvus ir logiškas teismų pateiktas išaiškinimas, kuriuo turėtų būti vadovaujama kitose bylose. Tačiau, matyti, jog tokia pozicija teismams dėl nežinomų priežasčių nesivadovauja ir, tarkime, priešingai – propaguoja siaurą požiūrį į etapą, kuriame gali būti prašoma procesinių institutų pritaikymo, taip galbūt ne iki galo užtikrinant suinteresuotų asmenų pažeistų teisių gynybą, kaip antai priemonės atsisakant taikyti byloje, nes neva ieškinį vis tiek bus atsisakyta priimti CPK 137 str. 2 d. (nes nepasinaudota ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka) pagrindu, ar kad įstatymas nenumato

galimybės pasinaudoti šiuo institutu dar iki pasinaudojimo ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka.

Darbo autorės siūlymu, įstatymo leidėjas galėtų išplėsti procesiniame įstatyme numatytų pagrindų aiškinimą, įtvirtinant reikalingas nuostatas ne tik dėl LAP taikymo, kai prieš inicijuojant ginčą teisme privalu pasinaudoti privalomąja mediacija, bet ir kitais atvejais, kada įstatymas apskritai numato išankstinę ginčo nagrinėjimo tvarką, taip pat ir prieš kreipiantis ginčo nagrinėjimo į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją. Prieš kreipiantis ginčo nagrinėjimo į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją, ir pateikus prašymą taikyti LAP, turėtų būti, pavyzdžiui, pagal analogiją, nustatoma, kad asmuo turės su skundu kreiptis į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją per 14 dienų nuo LAP nustatymo. Pažymėtina, jog darbo autorė neturi omenyje, kad tokia galimybė turėtų būti suteikiama absoliučios daugumos įstatyme nustatytų ikiteisminių ginčo tvarkų atvejais, nes, pavyzdžiui, ikiteismine tvarka nagrinėjant viešųjų pirkimų ginčus, kai perkančioji organizacija gauna pretenziją, ji iškart privalo⁹ sustabdyti pirkimų procedūrą, kol bus išnagrinėta pretenzija ir bus priimtas sprendimas¹⁰, todėl didelio poreikio, prieš pasinaudojant ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, nėra.

---

⁹ Tam tikrų rūšių pirkimuose pretenzijos teikimas perkančiajai organizacijai procedūros nėra sustabdomos, arba tam tikrais atvejais, esant ginčui dėl tikslaus termino per kurį turi būti pateikta pretenzija, procedūros gali būti nesustabdomos, todėl iškiltų poreikis kreiptis į teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo.

¹⁰ Žr. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (1996), 103 str. 2 d. *Valstybės žinios*, 84-2000.

4. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO EUROPOS SĄJUNGOJE YPATUMAI

Nei vienai valstybei nesant uždarai įvairiausių santykių sistemai, kasdien atsiranda arba pasibaigia skirtingų valstybių piliečių ir juridinių asmenų teisiniai santykiai. Iš šių teisinių santykių kylantiems ginčams nagrinėti, civilinės bylos peržengia nacionalinio civilinio proceso ribas, todėl nagrinėjant civilines bylas tenka taikyti papildomus teisės aktus, kurie reglamentuoja bylas, turinčias tarptautinį elementą (Laužikas, et. al., 2005, p. 545). Ne išimtis ir LAP taikymas tokio pobūdžio bylose. Esant tarptautinėms situacijoms, šių priemonių taikymas yra ypač reikšmingas, kadangi jų pritaikymu gali būti suteikiama teisinė apsauga, asmeniui ar jo turtui užsienio valstybėje, net jei šios valstybės teismas ir neturi jurisdikcijos spręsti ginčo klausimą iš esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisdikcijos šeimos..., 2015). Nors LAP taikymo tarptautiniuose procesuose taikomi standartai nėra vienodi, jie paprastai apima skubų, neišvengiamos ar nepataisomos žalos sustabdymą ir *status quo* išlaikymą (Wong, 2005, p. 607).

Priemonių taikymą Europos Sąjungos lygmeniu civilinėse ir komercinėse bylose reglamentuoja Briuselis I bis. Šio reglamento preambulėje nurodyta, jog priemonių, kurias pritaiko teismas turintis jurisdikciją ginčą nagrinėti iš esmės, judėjimas turėtų būti laisvas, o dėl tokių priemonių pritaikymo atsakovui turi būti įteikiamas šaukimas į teismą, kitaip tokios priemonės negali būti pripažįstamos bei vykdomos. Neišklausius atsakovo, LAP gali būti pripažįstamos tik atsakovui įteikiant nutartį apie pritaikytas priemones, prieš pat jų vykdymą. Viena svarbiausių nuostatų yra ta, kad valstybių narių teismai taip pat gali skirti priemones, nors ir neturi jurisdikcijos nagrinėti ginčo iš esmės, tačiau tokių priemonių galiojimas yra siejamas tik su tos valstybės narės teritorija. Tokiu valstybės narės teismų priemonių pritaikymo ribojimu iš esmės yra siekiama išvengti situacijų, kai pareiškėjas kreipiasi į jam palankesnę valstybės narės teismą, turinti atitinkamą teisinį režimą, kai pagal valstybės įstatymus ar teismų praktiką, pareiškėjo teisės būtų palankiau ginamos (angl. *forum shopping*) (Golak, 2019, p. 68).

Briuselis I bis reglamento 35 str., iš esmės apima situacijas, kai priemones prašoma pritaikyti kitoje valstybėje, nei vyksta pagrindinis procesas. Toks reguliavimas nuo anksčiau galiojusio 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Briuselis I) ir 1968 m. Briuselio konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir

komercinėse bylose pripažinimo (toliau – Konvencija) iš esmės nepasikeitė (Pretelli, 2017, p. 99). Todėl šiame skyriuje bus vadovaujamosi ir ankstesnėmis ESTT praktikoje nustatytomis taisyklėmis, kurios išliko aktualios iki šių dienų.

Sprendžiant dėl priemonių taikymo valstybėje narėje, teismai pirmiausia privalo nustatyti jurisdikciją. Vadovaujantis pagrindine jurisdikcijos taisykle, priemonių prašoma turi būti to teismo, kuris pagal teisingumo taisykles nagrinės ieškinį. Teismui turint kompetenciją nagrinėti ieškinį, šis taip pat bus kompetentingas ir spręsti dėl LAP taikymo byloje, neatsižvelgiant, ar prašymas paduodamas kartu su ieškiniu, ar ne (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010). Tačiau, esant situacijoms, kai reikalinga taikyti Europos Sąjungos teisės aktus, teisingumas bus nustatinėjamas, pavyzdžiui, pagal reglamento Briuselis I bis III skirsnį. Tačiau, kaip ir minėta, vadovaujantis Briuselis I bis 35 str., teismas, neturintis jurisdikcijos nagrinėti bylos iš esmės, taip pat turi galimybę taikyti priemones, tačiau tam turi būti nustatytas tarp LAP taikymo dalyko ir valstybės narės, kurioje prašoma vykdyti nutartį dėl priemonių, siejamasis ryšys (Kolban, et. al., 2017, p. 3).

Viena reikšmingiausių bylų, kurioje buvo nagrinėjamas teismo jurisdikcijos nustatymo ir ginčas dėl LAP pritaikymo Lietuvoje yra taip vadinama *FlyLal-Lithuanian Airlines prieš AirBaltic* byla. Dėl konkurencijos teisės pažeidimų, reikalavimams patenkinti beveik 199 mln. litų vertės ieškinio užtikrinimui Vilniaus apygardos teismas pritaikė priemones. Byloje kilo ginčas dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos klausimo nustatymo. LAPT sprendė, kad Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti šį ginčą, nes pagal Briuselis I reglamentą ginčas gali būti nagrinėjamas pagal filialo veiklos vietą. LAPT sprendė, kad, atvirkščiai, negu nurodė atsakovai, Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti teisinį ginčą, todėl galėjo ir pritaikyti laikinąją apsaugą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Bendrųjų klausimų..., 2010). Latvijos teismams pateikus prejudicinius klausimus dėl LAP nutarties vykdymo Latvijoje, ESTT nurodė, jog draudžiama iš esmės peržiūrėti užsienio teismo sprendimą valstybei, kurioje prašoma vykdyti priemones ir jog vien tai, kad vienos valstybės teismų nustatytos taisyklės nesutampa su taisyklėmis valstybės, kurioje turės būti vykdoma nutartis, nereiškia, kad tokia nutartis pripažinta vykdytina nepagrįstai. Be to, ESTT pripažino, kad tokios nutarties pripažinimas Latvijoje buvo pagrįstas ir neprieštarauja Latvijos viešajai tvarkai (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. spalio 23 d. sprendimas civilinėje byloje).

Kitoje byloje, *Van Uden Maritime prieš Deco Line*, buvo sprendžiamas skolos priteisimo ginčas, kilęs iš šalių sudarytos sutarties, kurioje buvo įtvirtinta arbitražinė išlyga. Pateiktiems reikalavimams užtikrinti ieškovas kreipėsi į Roterdamo apygardos teismą, prašydamas LAP

taikymo, motyvuodamas tuo, kad atsakovas neprisidėjo prie arbitrų skyrimo procese ir nurodė, jog neapmokėjęs jos pateiktų sąskaitų atsakovui, buvo sutrikdyta jos veikla. Nyderlandų Karalystės teismas pagal ieškovo buveinės vietą sprendė, kad turi jurisdikciją patenkinti Nyderlandų Karalystėje įsisteigusio ieškovo pateiktą prašymą dėl priemonių. Vertindamas, ar yra siejamasis ryšys LAP ir valstybės narės, kurioje bus vykdomas teismo sprendimas, teismas sprendė, jog byla turi būtina minimalų ryšį dėl dviejų priežasčių: atsakovė vykdė tarptautinę prekybą, įskaitant ir Nyderlandų Karalystę ir sprendė, jog sprendimą bus galima vykdyti ne tik Nyderlandų Karalystėje, bet ir Vokietijoje. Šioje byloje ESTT nurodė, jog 1968 m. Briuselio konvencijos 24 str. taikytinas tik nustatius, kad yra siejamasis ryšys tarp valstybės narės, kurioje bus vykdomos LAP, ir priemonių taikymo dalyko (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 17 d. sprendimas byloje).

Šis teismo išaiškinimas lėmė, jog kaskart taikant LAP, teismui, neturinčiam jurisdikcijos spręsti ginčo iš esmės, privalu nustatyti siejamąjį ryšį. Vadovaudamasis šia ESTT byla, LAPT yra nurodęs, jog teismas, tos valstybės narės, kurios teritorijoje yra asmens, kurio atžvilgiu norima pritaikyti LAP, turtas, yra optimaliausias sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir atsisakymo jas taikyti (Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Šie ir kiti teismų praktikos pavyzdžiai iliustruoja klausimo dėl LAP išsprendimo būdus, kai jurisdikcija priklauso, arba nepriklauso teismams spręsti ginčus iš esmės, taip pat simbolizuoja siejamojo ryšio tarp LAP dalyko bei vykdymo valstybės narės teritorijos, vertinimo aspektus, į kuriuos turi atkreipti dėmesį teismai, taikydami priemones šiai dienai, vadovaudamiesi Briuselis I bis 35 str.

Pažymėtina, jog prieš tai analizuotos ESTT bylos aktualios ir atsakovo informavimo LAP taikymo aspektu. Valstybėse narėse įprastai priemonės taikant neišklausius atsakovo, situacijose, kai bylos turi užsienio elementą, toks atsakovo informavimas tampa svarbus. Viena reikšmingiausių ESTT nagrinėtų bylų, iliustruojančių atsakovo informavimo ir dalyvavimo procese aspektus iliustruoja *Bernard Denilauler prieš SNC Couchet Frères* byla. Šioje byloje buvo nurodyta, kad sprendimas, susijęs su LAP, nepatenka į Briuselio I režimo taikymo sritį, nes jis priimtas be tos šalies, kuriai buvo paskirtos priemonės, iškvietimo ir jis buvo ketinamas vykdyti be išankstinio įteikimo. Byla buvo susijusi su įsakymu, kuriuo kreditoriui buvo suteikta teisė įšaldyti skolininko sąskaitą banke Frankfurte prie Maino. Nors pagal Prancūzijos įstatymus toks LAP taikymas galimas be atsakovo informavimo, ESTT nurodė, jog pripažinimo ir vykdymo režimas yra įmanomas tik tada, kai skolininkui suteikiama galimybė

dalyvauti šiame procese. Taigi, Briuselis I režimas galimas tik tada, kai tinkamai užtikrinamas rungimosi principas ir atsakovas tiesiogiai dalyvauja sprendžiant klausimą dėl priemonių taikymo (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1980 m. gegužės 21 d. sprendimas).

Dėl LAP taikymo yra pasisakęs ir EŽTT, kurio praktika, vertindami probleminius priemonių aspektus vadovaujasi ir Lietuvos teismai (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. pranešimas..., 2016). Byloje *Delta Pekarny prieš Čekijos Respubliką*, EŽTT netiesiogiai užsimena apie tam tikrų atliekamų veiksmų, kurie būdingi konkurencijos teisės pažeidimams, teismo leidimo išdavimą ir atsakovo informavimą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. spalio 2 d. sprendimas). Kitoje byloje, *Micallef prieš Maltą*, teismas konstatavo, jog LAP taikymas patenka į EŽTK 6 str., taigi tam, kad jų taikymas atitiktų procesinius reikalavimus, būtina nustatyti LAP pobūdį, tikslą bei paskirtį, taip pat jų poveikį konkrečiam ginčui. Šioje byloje buvo pažymėta, jog išimtiniais atvejais, kai prašomos priemonės veiksmingumas priklausys nuo greito sprendimo priėmimo proceso, gali būti neįmanoma įvykdyti visus EŽTK 6 str. numatytus reikalavimus (Europos Sąjungos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. sprendimas spalio 15 d. sprendimas byloje). Iš esmės šia byla buvo nurodyta, kad atsakovo galima neišklaudyti, kai taikomos LAP, tačiau turi būti paisoma visų kitų procesinių garantijų.

Netiesiogiai apie LAP taikymo privalomuosius aspektus, kaip antai, priešingą interesą turinčios šalies teisių apribojimų taikymą, kad šalis būtų išklaudyta, buvo pasisakyta EŽTT byloje *Manik prieš Lietuvą*. Šioje byloje Lietuvos teismai pritaikė LAP neišklausę pareiškėjo, t. y. nustatė pareiškėjui draudimą išsivežti vaiką iš Lietuvos Respublikos teritorijos, lėmė Lietuvoje vykusio civilinio proceso pažeidimą. EŽTT sutiko su pareiškėju, nurodydamas, kad Lietuvos teismai turėjo išsiaiškinti, ar tikrai buvo būtinas tokios priemonės taikymas, netiesiogiai referuojant į tai, kad atsakovas turėjo būti išklaudytas (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 13 d. sprendimas). Kitoje byloje *UAB „JGK Statyba“ ir Guseļnikovas prieš Lietuvą* buvo sprendžiamas klausimas dėl ypač ilgų teisminių procesų ir nuosavybės arešto, kai turtu nebuvo galima disponuoti daugiau nei 10 metų laikotarpiu. Šioje byloje EŽTT nurodė, kad LAP taikymas turi atitikti įstatyme numatytą tvarką, bet ja būtina siekti tiek visuomenės, tiek pavienio savininko teisių apsaugos (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 27 d. sprendimas byloje). Apibendrinus, šie ir kiti susiję EŽTT išaiškinimai ypač svarbūs LAP taikymui. Teismai, taikydami priemones, privalo įgyvendinti ir Konvencijoje įtvirtintus reikalavimus, remdamiesi EŽTT praktika (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. pranešimas, p. 14).

Darbo autorės pastebėjimu, lyginant EŽTT ir ESTT praktiką, esminių prieštaravimų dėl LAP taikymo civiliniame procese nėra. Tiek žmogaus teisių apsaugos aspektu, tiek Briuselis I bis reglamento taikymo LAP taikymo kontekste aspektais, laikomasi pozicijos, jog atsakovas turi būti išklaudytas, nors, pavyzdžiui, EŽTT yra nurodęs, kad tam tikrais atvejais šios garantijos galima nepaisyti, kai tai yra būtina LAP tikslams pasiekti.

Briuselis I bis reglamentu buvo nustatyti tam tikri nauji pagrindai, kada LAP gali būti taikomos, kai ketinama neinformuoti atsakovo arba dėl tokių priemonių taikymo *ex parte* (Geraci, et. al., 2016, p. 2). ESTT yra išaiškinęs, jog priemonės, taikomos neinformavus atsakovo, nepatenka į Briuselis I reglamento III skyriaus taikymo apimtį. Taigi, pagal šią suformuotą taisyklę, reglamente vartojama sąvoka „teismo sprendimas“ apima tik tas priemones, kurios pritaikytos atsakovą išklaudyti ir užtikrinus jo dalyvavimą procese (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas 1980 m. gegužės 21 d. sprendimas). Tokios pozicijos laikosi ir LAP, vienoje bylų, panaikinęs LAP taikymo nutartį, priimtą neišklaudyti atsakovo. Byloje atsakovas buvo Suomijos Respublikos pilietis ir tokios nutarties vykdymas būtų buvęs reikalingas kitoje valstybėje, o pagal Briuselis I bis tokios nutartys negali būti vykdomos (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje).

Atkreiptinas dėmesys, jog skirtingai nei ankstesnis reguliavimas, Briuselis I bis įtvirtino nuostatą, kuria LAP taikymas *ex parte* gali būti laikomas tinkamu. Tam būtina, kad skolininkas būtų informuojamas dėl priemonių pritaikymo prieš pat jų vykdymą (Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamentas 1215/2012 42 str. 2 d. c p.). Manytina, jog toks reguliavimas subalansuoja tokio sprendimo priėmimo prieštarumą, kadangi taip suteikiamas prioritetas ir skolininko teisių apsaugai, tačiau užsienio teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad toks reguliavimas, iš esmės, lemia LAP būdingo netikėtumo efekto apribojimą (Geraci, et. al., 2016, p. 8). Visgi, dėl LAP taikymo, kai atsakovas nėra informuojamas, EŽTT yra nurodęs, jog LAP taikymo situacijose, tam tikriems procesams būdinga tam tikra specifika ir taikant priemones ne visais atvejais galima garantuoti EŽTK 6 str. 1 d. įvairiapusišką įgyvendinimą, kai priemonių taikymo efektyvumas yra nulemtas poreikio priemonės pritaikyti skubiai nedelsiant. Toks poreikis gali būti pateisinamas, kai jis suderinamas su atitinkamo proceso dėl priemonių pobūdžiu ir jomis siekiamais tikslais. Todėl valstybei kaskart tenka pareiga įrodyti, jog tam tikrų procesinių garantijų, atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslus, turėjo būti nepaisoma, kad nebūtų pakenkta tokiems tikslams (Mikelėnas, et. al., 2020, p. 364).

Atsakovo išklaudyti LAP taikymo kontekste supranacionaliniame procese, matyt, visada išliks diskutuotinu. Ar Briuselis I bis įtvirtintas principas dėl LAP taikymo suteikia pakankamą

ieškovo teisių apsaugą? Nesant vienareikšmiško atsakymo į šį klausimą, paminėtina, jog vis dar baiminamasi, ar atsakovo informavimo pareiga, kad ir prieš priemonių vykdymą, nenulemia grėsmės teismo sprendimo įvykdymui. LAP taikymas siejamas su netikėtumo efektu, o to neįgyvendinus, atsakovui vis dar išlieka galimybių imtis nesažiningų veiksmų (Geraci, et. al., 2016, p. 6).

Briuselis I bis yra pasisakoma tik tam tikrais procesiniais klausimais, susijusiais sprendžiant dėl priemonių taikymo, kaip antai, jurisdikcija, ar nutarties dėl priemonių pritaikymo galiojimas bei jos tokios nutarties patekimas į Briuselis I bis taikymo sritį ir atitinkimas teismo sprendimo, kaip tai suprantama pagal Briuselis I bis.

Iš esmės, pagal LAP taikymo reguliavimą, dar lydėjusį nuo 1968 m. Briuselio konvencijos iki šių dienų, priemonės visų pirma yra skirta *status quo* išsaugojimui, todėl visų pirma, LAP atlieka išaldymo funkciją (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 26 d. sprendimas byloje). Tačiau Briuselis I bis reglamentu nėra įtvirtintų unifikuotų LAP, nors dėl tam tikrų priemonių, taikytinų pagal valstybių narių *lex fori*, ESTT yra pasisakęs. Vienoje iš bylų ESTT yra nurodęs, jog priemonių taikymu surinkti įrodymus tam, kad būtų įmanoma įsitikinti, ar tikslinga tęsti ir / ar, inicijuoti teismo procesą, tokios priemonės nėra LAP (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2005 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje). Teismų praktikoje taip pat suformuota pozicija ir dėl Nyderlandų Karalystei būdingos, taip vadinamos *kort – gedding* procedūros, kai byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar tokia priemonė – teismo įpareigojimas laikinai vienai iš šalių perduoti sutartinį atlygį, t. y. piniginę sumą, yra laikytina Briuselis I bis reglamento turima prasme priemone. ESTT nurodė, jog kai yra paisoma dviejų sąlygų viseto, jeigu byloje užtikrinama, jog tokia piniginė suma atsakovui bus gražinama nepalankaus ieškovui bylinėjimosi atveju ir tokia priemonė bus susijusi tik su konkrečiu atsakovo turtu, tokia priemonė patenka į reglamentą (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 17 d. sprendimas byloje). Kartu paminėtina ir kita, užsienyje plačiai taikoma ir naudojama LAP, daugiau būdinga Jungtinės Karalystės teisei sistemai, tai *anti – suit injunction* priemonė. Šios priemonės tikslas iš esmės yra uždrausti asmeniui pradėti ar tęsti teisminį procesą kitos valstybės narės teismuose, nei turėtų vykti, tačiau, kaip nurodė ESTT, tokia priemonė nėra laikytina LAP Briuselis I bis reglamento prasme (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje).

Šios ir kitos priemonės išsiskyrė ESTT praktikoje, šalims kaskart kreipiantis dėl šių priemonių prigimties išaiškinimo bei patekimo į Briuselis I bis taikymo sritį. Atkreiptinas dėmesys, jog Briuselis I bis reglamentas neįtvirtina specifinių priemonių, visuotinai taikytinų

visose valstybėse narėse bendrai, kaip ir iki galo LAP reguliavimu neįgyvendina netikėtumo efekto, kuris ypač būdingas šių priemonių taikymui valstybėse narėse. Tokių Briuselis I bis reglamento trūkumų egzistavimą sąlyginai eliminuoja ir efektyvesnį priemonių taikymą Europos Sąjungoje tarp valstybių narių bylose su užsienio elementu užtikrina nauja, unifikuota priemonė – nuo 2017 m. pradėtas taikyti Europinio sąskaitos blokavimo reglamentas.

Šiuo reglamentu įtvirtinta Europinio sąskaitos blokavimo reglamento procedūra, skirta palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. Atsižvelgiant, jog viena populiariausių LAP yra piniginių lėšų, esančių skolininko banko sąskaitose, areštas, šis reglamentas Europos Sąjungos valstybės narės teismui suteikia galimybę areštuoti lėšas skolininko banko sąskaitoje kitoje valstybėje narėje, kai procedūrą vykdomas teismas arba kreditoriaus gyvenamoji ar buveinės šalis turi būti kita valstybė narė nei šalis, kurioje yra skolininko sąskaita. Tokios unifikuotos priemonės sukūrimą Europos Sąjungoje sąlygojo įvairūs sunkumai, su kuriais iki šiol buvo susiduriama tarp valstybių vykdam tarptautinį skolų išieškojimą, kadangi turintys jurisdikciją spręsti šalių ginčą valstybių narių teismai, priėmę sprendimą pritaikyti piniginių lėšų banko sąskaitose blokavimą, susidurdavo su problemomis dėl skirtingų valstybių narių turimų vykdymo sistemų skirtumų (Europos Komisija, 2006).

Kreditorius, pasinaudojęs europinio sąskaitos blokavimo reglamento nustatyta procedūra, gali užblokuoti kitoje valstybėje esančią skolininko banko sąskaitą ir taip užsitikrinti savo reikalavimo patenkinimą. Taigi šiuo reglamentu siūloma inovatyvi laikinoji apsaugos priemonė Europos Sąjungos civilinio proceso teisėje (Taurienė, 2017, p. 133), kuri taikytina *ex parte* bei neišklausant skolininko. Vadovaujantis Europinio sąskaitos blokavimo reglamento 11 str., ieškovas turi teisę pasinaudoti sąskaitos blokavimo procedūra *inaudita altera parte* ir be išankstinio atsakovo įspėjimo. Pagal šią nuostatą skolininkui nėra pranešama apie prašymą dėl arešto orderio paskyrimo ir skolininkas neturi būti išklaustas prieš priiman patvarkymą (Geraci, et. al., 2016, p. 8). Pasinaudojus sąskaitos blokavimo įsakymu, užkertamas kelias ieškovui palankaus bylinėjimosi atveju teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimui arba jau priimto teismo sprendimo įgyvendinimo apsunkinimui, taip išvengiant nesąžiningų skolininko veiksmų.

Europinio sąskaitos blokavimo reglamentu įtvirtinta procedūra turėtų padėti išvengti situacijų, kai nacionalinių procedūrų metu sąskaitos blokavimo priemonėmis jų taikymo nuostatos ir sąlygos skirtingose valstybėse narėse skiriasi, todėl, atitinkamai skiriasi ir šios priemonės įgyvendinimo efektyvumas, dėl to sukuriama vieninga priemonė, kuria pasinaudojama tiesiogiai taikytinu aktu. Tai ypač aktualu, kadangi praktikoje pasitaiko

situacijų, kai kreditorius sykiu siekia blokuoti kelias skirtingose valstybėse narėse esančias sąskaitas. Todėl buvo prieita išvados, jog reikia priimti privalomą ir tiesiogiai taikytiną aktą, kuriuo būtų sukurta nauja Europos Sąjungos procedūra – galimybė pritaikyti banko sąskaitose esančių lėšų areštą.

Atkreiptinas dėmesys, jog nors šis reglamentas giriamas teisės doktrinoje sutinkamų nuomonių, pagrinde dėl to, jog juo siekiama pakankamai užtikrinti kreditoriaus interesus, nes skolininkas nėra išklausomas ir priemonės pritaikomos *ex parte*, priešingai nei Briuselis I bis reglamento atveju, šiuo reglamentu pasinaudoti ieškovui yra pakankamai sudėtinga. Turint omenyje, jog reglamentu suteikiama teisė kreditoriui pasinaudoti įsakymu ir iki ieškinio pareiškimo teisme, visgi, kreditorius negali visapusiškai tokiu prašymu disponuoti, siekdamas netikėtumo efekto rezultato.

Reglamentas numato ir specifinę skolininko apsaugą, kuri pasireiškia reikalavimu kreditoriui pateikti garantiją visais atvejais, kai ieškinys dar nėra pareikštas arba nėra priimtas palankus jam teismo sprendimas. Tai numato Europinio sąskaitos blokavimo reglamento 12 str., kuriuo nurodoma, jog kreditorius turi sumokėti užstatą (Golak, 2019, p. 70). Tokia garantija siekiama pasiruošti skolininko patiriamų nuostolių atlyginimui, jei priemonė būtų pritaikyta nepagrįstai ar pažeidus reglamente įtvirtintą priemonės taikymo tvarką. Kaip nurodoma teisės doktrinoje, dėl tokios garantijos dydžio nustatymo reglamentu paliekant spręsti nacionaliniams valstybių narių teismams gali iškilti trukdžių, dėl kurių ne visi kreditoriai galės pasinaudoti šiuo įsakymu. Visų pirma, tai dėl to, jog skirtingose valstybėse narėse gali skirtis garantijos nustatymo dydis, taigi dėl šių skirtumų bus nelygiavertės garantinės priemonės. Tokią išvadą lemia tai, jog reglamentu nustatytas garantinis dydis, jei nėra kitų tikslų įrodymų dėl galimos skolininko patiriamos žalos blokavimo įsakymo pritaikymu, nustatomas sumos, pagal kurią bus išduodamas blokavimo įsakymas, dydžiu. Tokiose situacijose, juridinių asmenų, neturinčių laisvų apyvartinių lėšų, ar esant vienkartiniam teisiniams santykiams tarp fizinių asmenų (pavyzdžiui, vienkartinė paskola kitam fiziniam asmeniui), šių asmenų teisės yra apribojamos, todėl nesant įtvirtinto konkretaus garantijos dydžio bei jos dydį dažnai siejant su pinigine suma, norima areštuoti skolininko banko sąskaitose yra laikoma šio reglamento spraga (Taurienė, 2017, p. 137).

Europinio sąskaitos blokavimo reglamentas dažnai taikomas ir Lietuvos teismų praktikoje. Darbo autorės nuomone, reglamento suteikiama procedūra ypač perspektyvi priemonė, kadangi kreditorius tuo pačiu metu gali kreiptis į teismą dėl kelių skirtingų įsakymų išdavimo. Pavyzdžiui, skolininkui turint vieną banko sąskaitą Ispanijos Karalystėje, o kitą Vokietijoje,

pareiškėjas gali kreiptis dėl sykiu išduodamų įsakymų, kuriais bus areštuojamos abi skolininko turimos banko sąskaitos. LAP yra nurodęs, jog tam, kad būtų galima išduoti kelis skirtingus įsakymus vienu metu, ieškovas turi pateikti tikslius IBAN ar BIC banko identifikacinius kodus, o jų nepateikus – įsakymas negali būti išduotas. Be to, įsakymu gali būti areštuota ir bendrai sutuoktiniui priklausanti turto dalis, esanti kito sutuoktinio banko sąskaitoje (Klaipėdos apygardos 2017 m. rugsėjo 14 d. nutartis civilinėje byloje). Pažymėtina, jog šioje byloje įsakymu buvo siekiama pasinaudoti jau galutinio teismo sprendimo priteistos piniginės sumos išieškojimui. Taigi, Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo reglamentu galima pasinaudoti ne tik kaip LAP, bet ir kaip priverstinio teismo sprendimo įgyvendinimo, vykdymo priemone (Pretelli, 2017, p. 108).

Kreditoriui siekiant pasinaudoti šia procedūra, būtina įrodyti šias būtinas blokavimo įsakymo sąlygas: turi egzistuoti reali grėsmė dėl kreditoriaus reikalavimo neįvykdymo ateityje; skubaus taikymo poreikis; kreditoriui palankaus priimamo teismo sprendimo tikimybė (jei dar nepriimtas teismo sprendimas). Iš esmės, dauguma sąlygų atitinka ir Lietuvos nacionalinį reguliavimą, susijusį su LAP taikymu (CPK 144 str.). Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimas įmanomas tuomet, kai kreditorius pateiks konkrečius įrodymus dėl grėsmės teismo sprendimo įvykdymo buvimui ateityje, kreditoriaus reikalavimas turi būti pagrįstas. Tačiau reglamentu numatyta papildoma sąlyga sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimui – turi būti nustatytas skubaus taikymo poreikis. Tokia sąlyga reikalaujama, kad kreditorius įrodytų, jog įsakymas turi būti pritaikytas nedelsiant. Sutiktina su teisės doktrinoje pateikta nuomone, kuria kvestionuotinas tokios sąlygos įtvirtinimas. Atsižvelgiant, jog sąskaitos blokavimo procedūra taikytina ir kaip teismo sprendimo vykdymo priemonė ir kreditorius jau turi priimtą palankų jam teismo sprendimą, gaunasi ne iki galo logiška situacija, kada kreditoriui dar reikėtų įrodyti, kad blokavimo įsakymo reikia skubiai. Skolininkas turėtų žinoti apie priimtą teismo sprendimą, t. y. jam jau žinoma, kad išieškojimas prasidės, taigi akivaizdu, jog to poreikis atsirado ir išieškojimas turi prasidėti. Be to, įrodymai, kuriais bus įrodinėjama ši sąlyga iš esmės bus analogiški grėsmės teismo sprendimo neįvykdymui sąlygai (Taurienė, 2017, p. 135). Tokią poziciją iliustruoja ir teismų praktikos pavyzdžiai, pagal kuriuos įsiteisėjęs teismo sprendimas nelaikytinas pakankama priežastimi konstatuoti, jog europinis sąskaitos blokavimo įsakymas gali būti išduotas (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje). Atkreiptinas dėmesys, jog nutarties klausimas buvo grąžintas pirmosios instancijos teismui vertinti iš naujo, kadangi teismas neįvertino visų sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo sąlygų bei ieškovo pateiktų įrodymų. Tačiau kitoje byloje apeliacinės

instancijos teismas, nagrinėdamas atskirąjį skundą, kuris pateiktas dėl pirmosios instancijos teismo atsisakymo išduoti įsakymą, paantrino pirmosios instancijos teismui remdamasis tuo, jog ieškovė nepateikė įrodymų apie skolininko gyvenamosios vietos pasikeitimą bei su tuo susijusių nesąžiningumo įrodymų, nors antstolis pagal Lietuvoje priimtą įsiteisėjusį teismo sprendimą nerado skolininko turto, pagal kurį buvo galima išieškoti (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje).

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, susijusią su Europinio sąskaitos blokavimo reglamento įsakymo išdavimu, darbo autorė pastebėjo panašaus pobūdžio problemas, sutinkamas ir nacionalinio LAP taikymo atveju civiliniame procese. Įsakymo išdavimo netaikymą byloje gali nulemti atsakovo nesąžiningumo įrodymų byloje stoka, tačiau priešingai, nei nacionaliniame LAP taikymo kontekste, Europinio sąskaitos blokavimo reglamentas įtvirtina tiesioginę pareigą teismams įvertinti kreditoriaus pateikiamus įrodymus, o jų nesant pakankamai, įpareigoti pateikti papildomus.

Darbo autorės nuomone, ši tiesiogiai įtvirtinta pareiga teismams galimai susijusi su Europinio sąskaitos blokavimo reglamento tikslu, jog turėtų būti užtikrinama tinkama kreditoriaus interesų siekti, kad būtų išduotas įsakymas, ir skolininko interesų užkirsti kelią piktnaudžiavimui įsakymu, pusiausvyra (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 655/2014, 14 p.). Pavyzdžiui, vienoje iš bylų apeliacinės instancijos teismas panaikino nutartį, kuria buvo atsisakyta išduoti įsakymą, remiantis tuo, jog nepakako nesąžiningumo įrodymų. Teismas nurodė, jog pagal Europinio sąskaitos blokavimo reglamento preambulės 14 p. 3 paragrafą, kreditorius turi pateikti įrodymus, kuriais būtų įrodyta grėsmė, jog jo reikalavimui skubiai reikalinga teisminė apsauga ir kad, netaikius įsakymo, bus pakenkta tokio reikalavimo objektyviam įvykdymui, nes esama realios rizikos, kad iki to laiko skolininkas bus iššvaistęs, paslėpęs ar sunaikinęs savo turtą. Tokiu atveju kreditoriui taip pat reikia pateikti įrodymus, kurie įrodytų grėsmę dėl skolininko lėšų perleidimo tretiesiems asmenims. Be to, nagrinėjamoje byloje, taikant Europinio sąskaitos blokavimo reglamento nuostatas, teismas nustatė pirmosios instancijos teismui pareigą nustatyti ieškovui ištaisyti trūkumus, nes pagal 9 str. 1 dalies nuostatą, teismui nustačius, kad įrodymų nepakanka, pagal nacionalinę teisę teismas turi įpareigoti kreditorių pateikti papildomus rašytinius įrodymus, todėl šis klausimas buvo gražintas pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje).

Darbo autorės pastebėjimu, teismai, nagrinėdami prašymus dėl įsakymo išdavimo, reikalauja daugiau įrodymų arba propaguoja sąlyginai aukštesnį įrodinėjimo standartą, susijusį

su europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimu, nei, pavyzdžiui, sprendžiant dėl LAP taikymo nacionaliniu lygmeniu. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų, pirmosios instancijos teismas areštavo atsakovo turtą visa apimtimi, nes ieškovė pateikė įrodymus, jog atsakovui ieškovės reikalavimo suma yra didelė ir nurodė, jog egzistuoja reali ieškovei palankaus teismo sprendimo neįvykdymo arba įvykdymo pasunkėjimo rizika. Tačiau europinės sąskaitos blokavimo įsakymas nebuvo išduotas, remiantis nepakankamų įrodymų apie ieškovės reikalavimui reikalingą skubią teisminę apsaugą, vertinant ar be įsakymo išdavimo teismo sprendimo įvykdymas pasunkėtų, arba būtų sutrikdomas objektyvus būsimo palankaus ieškovei teismo sprendimo įvykdymas, buvimu, nors ieškovė pateikė konkrečius įrodymus apie atsakovo nesąžiningą elgesį – banko išrašus dėl atsakovės įvykdytų bankinių pavedimų iš banko sąskaitos Nyderlanduose. Apeliacinės instancijos teismas tenkino atskirąjį skundą ir grąžino spręsti šį klausimą pirmajai instancijai (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje Vilniaus apygardos teismas taip pat atsisakė išduoti europinės sąskaitos blokavimo įsakymą, tačiau pritaikė LAP visa apimtimi, kadangi antstolis pagal priimtą LAP taikymo nutartį nerado skolininko turto Lietuvoje (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje). Nors LAPT panaikino ir grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti šį klausimą iš naujo, kadangi teismas nepagrįstai neįvertino reikšmingų aplinkybių įsakymo išdavimui, tokia situacija, kai prašymas taikyti LAP tenkinamas visa apimtimi, o prašymas dėl europinės sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo yra netenkinamas, darbo autorės nuomone, ydinga.

Europinio sąskaitos blokavimo reglamento pritaikymo privalomosios sąlygos bei iš to privalomai kylantys įrodymai, kurie turi būti pateikti, gana artimai koreliuoja su sąlygomis ir įrodymais, susijusiais su priemonių taikymu nacionaliniu lygmeniu. Ir nors šio reglamento taikoma procedūra laikytina alternatyva nacionaliniams procesams ir, kaip nurodoma, jų nepakeičia, vadovaujantis analizuojama teismų praktika, prieinama išvados, jog teismai skirtingai vertina įrodymus, kai teikiamas prašymas dėl priemonių pritaikymo ir įsakymo išdavimo. Atsižvelgiant į analizuotą teismų praktiką, darytina išvada, jog teismai dėl neaiškių priežasčių vengia taikyti europinį sąskaitos blokavimo įsakymą, nors įrodymų, kad grėsmė teismo sprendimo įvykdymui egzistuoja, byloje yra pateikta ir taip LAP pritaikomos nacionaliniu lygmeniu visa apimtimi. Egzistuojant grėsmei dėl teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar negalėjimo jo įgyvendinti ir to pasėkoje taikant priemones byloje, darbo autorės nuomone, *ipso iure* turėtų kartu išduoti įsakymą dėl europinio banko sąskaitų lėšoms arešto, žinoma, jei pateikti įrodymai apie turimą turtą kitoje valstybėje bei Lietuvoje nėra turto,

kuriam būtų pritaikytos LAP, iš kurio būtų galima išieškoti. Europinio sąskaitos blokavimo reglamento siūloma procedūra laikytina alternatyva ieškovo teisių gynimui ne tik Europos Sąjungos mastu vykstančiuose teisiniuose procesuose, bet ir alternatyva nacionaliniam procesui (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 655/2014, 1 str. 1 – 2 dalys), tačiau iš suformuotos teismų praktikos peršasi išvada, jog įsakymu dėl europinės sąskaitos blokavimo galima pasinaudoti tik išimtiniais atvejais.

Kitoje byloje teismas atsisakė išduoti įsakymą remdamasis tuo, jog ieškovė nenurodė bankų, kuriuose atsakovas laiko savo pinigines lėšas užsienyje bei kitų, susijusių su skolininko nesąžiningumu, įrodymų stoka. Ieškovė, kreipdamasi dėl įsakymo išdavimo, iš esmės nurodė teismui, jog skolininkas duotuoju momentu randasi Švedijoje, nebendradarbiauja su antstoliu, nors teismo priimtu įsiteisėjusiu įsakymu privalo grąžinti skolą ieškovei. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su atskiruoju skundu, jog teismas neįvertino visų pateiktų į bylą duomenų, neatsižvelgė į ieškovės pateiktą prašymą teismui gauti informaciją dėl skolininko turimų banko sąskaitų, tačiau teismas nepasisakė šiuo klausimu. Nors, įvertinęs aplinkybių visumą, apeliacinės instancijos teismas nepakeitė sprendimo, teismas nurodė, jog pirmosios instancijos teismas turėjo pasisakyti šiuo klausimu, kadangi vadovaujantis europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamento 14 str., teismas turi skolininko turimų banko sąskaitų valstybėje narėje, kurioje bus vykdomas įsakymas susižinojimo galimybę, pateikdamas prašymą kompetentingoms informavimo institucijoms (Šiaulių apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Šios bylos aplinkybės netiesiogiai sufleruoja apie dar vieną, galimai problematišką europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamento pritaikymo aspektą. Nors Europinio sąskaitos blokavimo reglamente įtvirtinta tvarka suteikia teismui susižinojimo dėl skolininko turimų banko sąskaitų galimybę, tikėtina, jog kiekvienos valstybės narės turimi duomenys apie skolininko turimas banko sąskaitas galimai diferencijuoja, todėl elementariai iškyla klausimas, ar iš tiesų absoliučia dauguma atvejų informavimo institucijos gebės suteikti visapusišką informaciją ir ar ieškovas galės byloje pasinaudoti europinės sąskaitos blokavimo įsakymu.

Apibendrinus, Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamentu yra įgyvendinami tam tikri principai, kuriais siekiama kompensuoti Briuselis I bis reglamente įtvirtinto LAP reguliavimu, kuris negarantuoja netikėtumo efekto LAP taikymu buvimo. Nors šio Europinio sąskaitos blokavimo reglamento priėmimu galima tikėtis realios naudos, kurią patirs verslai ir efektyvus bylinėjimasis, visgi, atkreiptinas dėmesys, jog tokio griežto sąlygų viseto, kurį privalo įrodinėti kreditorius, kaskart kreipdamasis dėl įsakymo išdavimo, įtvirtinimas gali

sustabdyti kreditorius nuo kreipimosi dėl šio įsakymo išdavimo ir rinktis tik LAP institutą ir prašyti taikyti apsaugos priemonės pagal *lex fori*. Teismai dėl šios LAP – europinio sąskaitos blokavimo įsakymo, ne visada tinkamai įvertina įrodymus, susijusius su sąlygų, nustatytų reglamente, visetu bei padaro reglamento nuostatų aiškinimo klaidų, nepagrįstai nesuteikiant kreditoriui galimybės pasinaudoti skolininko banko sąskaitų blokavimu bei užvilkinant procesą.

IŠVADOS

1. LAP suprantamos kaip CPK įtvirtintų draudimų bei nuosavybės teisės apribojimų, taip pat įpareigojimų elgtis tam tikru būdu visuma, kurių vieną ar kelis gali pritaikyti teismas tam, kad teismo sprendimo įvykdymas nepasunkėtų. Laikinių apsaugos priemonių tikslai, išskiriami Lietuvos teisės doktrinoje ir užsienio valstybių teisės doktrinoje iš esmės nesiskiria. Nors taikant laikinas apsaugos priemones būtina laikytis visų civilinio proceso principų, šių priemonių taikymu tam tikri principai nėra įgyvendinami pilna apimtimi, kaip antai – teisės būti išklaustam principas, kadangi atsakovas pradinėje stadijoje dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo įprastai nėra informuojamas, nes turi galimybę apskusti nutartį vėliau. CPK 146 str. formuluotė yra orientuota būtent į atsakovą, tačiau būtų tikslinga nustatyti universalų subjektą, galintį pasinaudoti nuostolių atlyginimo užtikrinimu, juolab, kad laikinosios apsaugos priemonės gali būti pritaikomos nepagrįstai ne tik atsakovui.
2. Lietuvos apeliacinio teismo nustatytos taisyklės laikinių apsaugos priemonių taikymui teismų praktikoje nėra vienodai ir tapačiai taikomos. Nesąžiningumo taisyklė, pagal kurią ieškovas turi pateikti teismui įrodymus, susijusius su atsakovo siekiu paslėpti, perleisti, įkeisti turimą turtą ar kitaip jį apsunkinti, dažnai taikoma universaliai, nevertinant kitų nesąžiningo atsakovo elgesio įrodymų. Siekiant tinkamai įgyvendinti laikinių apsaugos priemonių tikslus, teismai turėtų vertinti ir kitus atsakovo nesąžiningumo įrodymus. Be to, nors ieškinio suma, kaip kriterijus, padedantis nustatyti grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimą, negali būti vieninteliu kriterijumi taikant laikinas apsaugos priemones byloje, teismų praktikoje ne visada laikomasi šios taisyklės. Todėl, tokios situacijos sukelia neapibrėžtumą, kas lemia ir laikinių apsaugos priemonių taikymo netolygumą praktikoje.
3. Skirtingos laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos tam tikru eiliškumu, tam tikroms priemonėms teikiant prioritetą. Kai kurios priemonės gali būti apskritai netaikomos, jeigu tai turėtų didesnės žalos. Tai gali būti susiję su įmonės vykdoma ūkinės komercine veikla, jos specifika. Pavyzdžiui, piniginių lėšų areštas yra itin varžanti priemonė, ir šios priemonės taikymas yra ir turi būti *ultima ratio*. Taip pat, teismų praktikoje pastebėta tendencija vietoje nekilnojamojo turto arešto neretai taikyti įrašą viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo. Būtų tikslinga nustatyti taisykles, pagal kurias

- įrašas viešame registre būtų taikomas prieš nekilnojamojo turto areštą, nes tiek vieną, tiek kitą priemonę vienija pagrindinis tikslas – siekis išvengti nuosavybės teisių perleidimo.
4. Lietuvos teismų praktikoje nėra nustatytų aiškių taisyklių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tretiesiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, jog įprastai laikinosios apsaugos priemonės taikomos atsakovui, trečiųjų asmenų teisių apribojimai taikant šias priemones turėtų būti išimtiniai. Dažniausiai tretiesiems asmenims laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos bylose, kuriose ieškovas prašo restitucijos taikymo.
  5. Nors atskirų kategorijų byloms yra įtvirtintos specifinės laikinųjų apsaugos priemonių taikymo taisyklės, šių priemonių taikymas labiausiai išsiskiria viešųjų pirkimų bylose, nes teismai turi galimybę šių priemonių netaikyti, net jeigu ieškovas ir įrodo CPK 144 str. 1 d. sąlygas, jei paaiškėja, kad taip būtų užtikrintas viešasis interesas. Šeimos teisinių santykių bylose teismas *ex officio* įprastai priemonių netaiko, nes šalys pačios aktyviai reiškia prašymus dėl priemonių taikymo. Tačiau, kai teismas taiko priemones savo iniciatyva, dažniausiai tai yra laikino vaikų išlaikymo, ar vaiko gyvenamosios vietos nustatymo priemonės. Darbo teisinių santykių bylose, teismo aktyvumas taikant priemones niekaip nepasireiškia, todėl CPK 414 str. 4 d. pritaikomumas praktikoje išlieka neaiškus. Taip pat, darbo teisinių santykių bylose nėra vadovaujama ankstesne praktika, pagal kurią laikinosios apsaugos priemonės taikomos nesivadovaujant grėsmės teismo sprendimo įvykdymui buvimo sąlyga.
  6. Laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo poreikis suinteresuotiesiems asmenims kyla ne tik tais atvejais, kai kreipiantis į teismą privalu pasinaudoti ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, bet taip pat ir iki jos. Tai, jog CPK 147 str. 1 d. neįtvirtinta kita išankstinė ginčo nagrinėjimo tvarka, ir tai, jog teismai atsisako taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai dar nepasinaudota ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka, yra problema. Teismai dėl neaiškių priežasčių nesivadovauja anksčiau suformuota Lietuvos apeliacinio teismo praktika, pagal kurią laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos prieš kreipiantis ginčą spręsti ikiteismine tvarka.
  7. Briuselis I bis reglamentas neužtikrina laikinųjų apsaugos priemonių taikymo netikėtumo efekto, taip pat, neįtvirtina unifikuotų laikinųjų apsaugos priemonių. Šias spragas kompensuoja priimtas Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamentas, tačiau, atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę, šio reglamento įtvirtinta laikinąja apsaugos priemone – piniginių lėšų, esančių skolininko banko sąskaitose, areštu, ieškovui pasinaudoti yra pakankamai sudėtinga, nes teismų praktikoje dažnai atsisakoma ją

taikyti. Ši priemonė Lietuvos teismų turėtų būti taikoma drąsiau, juolab, kad europinio sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo sąlygos nuo nacionaliniu laikinųjų apsaugos priemonių reguliavime įtvirtintų sąlygų iš esmės nesiskiria. Laikinoji apsaugos priemonė, įtvirtinta Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamente, turėtų būti laisviau taikoma civiliniame procese, kadangi šiuo reglamentu eliminuojami Briuselis I bis reglamento laikinųjų apsaugos priemonių reguliavimo neigiami aspektai, o šio reglamento siūloma laikinoji apsaugos priemonė yra ypač veiksmingas būdas užkirsti kelią teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimui, ar jo pasidarymui neįmanomu.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1948). *Valstybės žinios*, 2006, 68-2497.
2. Briuselio konvencija 1968 m. rugsėjo 27 d. dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. *OJ L 299*.
3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija *OL C 202*, p. 389.
4. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.
5. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija *OL C 202*, p. 389.
6. Briuselio konvencija 1968 m. rugsėjo 27 d. dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. *OJ L 299*.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. gruodžio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L 12*, p. 1.
8. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 27 d. reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000. *OL L 338*, p. 1.
9. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje. *OL L 7*, p. 1.
10. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L 351*, p. 1.
11. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose. *OL L 181*, p. 4.
12. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. *OL L 189*, p. 59.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
14. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.

15. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 85-4126.
16. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 26956.
17. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
18. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 87-3462.
19. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 84-2000.

Specialioji literatūra

20. Armalis K. (2016). Laikinių apsaugos priemonių taikymo testas Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje. *Teisė*, 100, p. 68-80. doi: 10.15388/Teise.2016.100.10247.
21. Biliūnaitė, Ž., et. al. (2020) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo komentaras. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/mp/komentarai/VPI_komentaras.pdf [žiūrėta 2021 m. balandžio 14 d.].
22. Driukas, A. ir Valančius, V. (2005). *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. II tomas. Vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
23. Europos Komisija, (2006) *Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas*. Briuselis. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52006DC0618> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
24. Geraci, A., Grassi, G., Lombardi, F. (2016). Jurisprudence in Provisional Measures: Balancing Effective Protection and Right to Defence in the EU Judicial Space Perspective. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.ejtn.eu/PageFiles/14777/Written%20paper_Italy.pdf [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
25. Golak, M. (2019) Minimum standards in the European Account Preservation Order, *Review of European and Comparative Law*, 38(3), p. 61-75. doi: 10.31743/recl.4801.
26. Herman, W., Ragulskytė – Markovienė, R., Žvaigždiniene, I. (2013), Interim Measures in administrative proceedings: specifics of environmental cases. *Jurisprudencija*, 20(1), p. 207–233 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10673/438-730-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d.].

27. Kolban, P., Babickova, K., Potucky, J. (2017). Selected Problems Related to Provisional Measures within Brussels I bis Regulation and European Convention on Human Rights. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.ejtn.eu/Documents/Team%20CZ%20semi%20final%20C.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d.].
28. Laužikas, E., Mikelėnas, V. ir Nekrošius, V. (2003). *Civilinio proceso teisė*. Vilnius: Justitia.
29. Laužikas, E., Mikelėnas, V., Nekrošius, V. (2005) *Civilinio proceso teisė II tomas*. Vilnius: Justitia.
30. Mikelėnas, V. et. al. (2020). *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga: bendrieji civilinio proceso teisės pagrindai, principai ir proceso dalyviai, bylinėjimosi išlaidos, procesiniai terminai, procesiniai dokumentai ir jų įteikimas, įrodymai ir įrodinėjimas, atskiros įrodymų rūšys, ieškinys*. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
31. Pajeda, V. (2007). Laikinių apsaugos priemonių taikymo intelektinėse nuosavybės apsaugos bylose ypatumai. *Jurisprudencija*, 11(101), p. 66–73 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2658> [žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d.].
32. Pelenis, D. (2002). Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 42, 96–106.
33. Pelenis, D. (2004). Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 50, 113–123.
34. Pretelli, I., (2017). Provisional and Protective Measures in the European Civil Procedure of the Brussels I System. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.isdc.ch/media/1740/provisional-measures-in-the-brussels-i-system-by-ip.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d.].
35. Soloveičikas, D. (2009). Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 70. 67-86.

36. Taurienė S. (2017) Skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyros Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūroje užtikrinimas. *Teisė*, 103. p. 132-146. doi: 10.15388/Teise.2017.103.10785.
37. Westberg, P. (2007). Interim Measures and Civil Litigation. *Scandinavian Studies in Law*, 51, p. 534–557 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://scandinavianlaw.se/pdf/51-25.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d.].
38. Wong, J., (2021). The Issuance of Interim Measures in International Disputes: A Proposal Requiring a Reasonable Possibility of Success on the Underlying Merits. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1261145 [žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d.].
39. Europinis sąskaitos blokavimo įsakymas išieškant skolas tarp ES šalių. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4314907&from=SL> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
40. Europos Komisija, (2006). *Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas*. Briuselis. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52006DC0618> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

41. *JGK Statyba ir Guselnikovas prieš Lietuvą* [EŽTT] Nr. 3330/12 [2015 m. sausio 27 d.]. ECLI:CE:ECHR:2015:0127JUD000333012.
42. *Delta Perkany prieš Čekijos Respubliką* [EŽTT] Nr. 97/11, [2014 m. vasario 10 d.]. ECLI: CE: ECHR: 2014: 1002JUD000009711.
43. *Manik prieš Lietuvą* [EŽTT] Nr. 46600/11 [2015 m. sausio 13 d.]. ECLI:CE:ECHR:2015:0113JUD004660011.
44. *Micallef prieš Malta* [EŽTT] Nr. 17056/06, [2009 m. spalio 15 d.]. ECLI: CE: ECHR: 2009: 1015JUD001705606.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

45. *Bernard Denilauler prieš SNC Couchet Frères* [ESTT] Nr. 125/79, [1980 m. gegužės 21 d.]. ECLI:EU:C:1980:130.
46. *FlyLAL-Lithuanian Airlines AS prieš Starptautiskā lidosta Rīga VAS prieš Air Baltic Corporation AS* [ESTT] Nr. C-302/13, [2014 m. spalio 23 d.]. ECLI:EU:C:2014:2319.
47. *Gregory Paul Turner prieš Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA* [ESTT] Nr. C-159/02, [2004 m. balandžio 27 d.]. ECLI:EU:C:2004:228.
48. *Hans-Hermann Mietz prieš Intership Yachting Sneek BV* [ESTT] Nr. C-99/96, [1999 m. balandžio 29 d.]. ECLI:EU:C:1999:202.
49. *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler prieš Dresdner Bank AG* [ESTT] Nr. C-261/90, [1992 m. kovo 26 d.]. ECLI:EU:C:1992:149.
50. *St. Paul Dairy Industries NV prieš Unibel Exser BVBA* [ESTT] Nr. C-104/03, [2005 m. balandžio 28 d.]. ECLI:EU:C:2005:255.
51. *Van Uden Maritime BV, veikiantis Van Uden Africa Line vardu, prieš Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line* [ESTT] Nr. C-391/95, [1998 m. lapkričio 17 d.]. ECLI:EU:C:1998:543.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-297/2007.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 15 d. Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga Nr. AC-34-2.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-541/2011.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-684/2013.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231/2014.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 2 d. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės taikymo sprendžiant jurisdikcijos nustatymo klausimą šeimos bylose apžvalga Nr. 43.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-504-421/2016.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-449-684/2016.

Lietuvos apeliacinio teismo praktika

61. Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-554/2004.
62. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-586.
63. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-451/2007.
64. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-688/2007.
65. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-223/2008.
66. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-949/2008.
67. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-206/2008.
68. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-141/2008.
69. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-942/2010.
70. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-304/2010.
71. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1626/2013.
72. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-63/2014.
73. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-120-464/2015.

74. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1085-407/2016.
75. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1099-186/2016.
76. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1092-943/2016.
77. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-517-157/2016.
78. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-27-407/2016.
79. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-629-302/2017.
80. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-478-370/2018.
81. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-351-302/2017.
82. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-309-943/2017.
83. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1711-516/2017.
84. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1034-464/2017.
85. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-46-464/2017.
86. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-46-464/2017.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-867-236/2018.
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 29 d. civilinėje byloje Nr. e2A-478-370/2018.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-519-196/2018.

90. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-1275-790/2018.
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-157-464/2018.
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-605-603/2019.
93. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1610-236/2019.
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-210-943/2019.
95. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1610-943/2020.
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-1597-1120/2020.
97. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1391-464/2020.
98. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1156-943/2020.
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-169-881/2021.
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-194-516/2021.
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-68-464/2021.
102. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-305-302/2021.
103. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-743-614/2021.

Lietuvos apygardų teismų praktika

104. Kauno apygardos teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-786-259/2009.

105. Kauno apygardos teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1259-324/2015.
106. Kauno apygardos teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1259-324/2015.
107. Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje e2S-1668-773/2015.
108. Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1668-773/2015.
109. Kauno apygardos teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-145-153/2016.
110. Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2526-230/2017.
111. Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-247-264/2017.
112. Kauno apygardos teismo 2020 m. kovo 3 dienos nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-362-555/2020.
113. Kauno apygardos teismo 2020 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1554-259/2020.
114. Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-603-112/2008.
115. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1243-826/2017.
116. Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1694-524/2019.
117. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-561-1092/2020.
118. Panevėžio apygardos teismo 2020 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-667-755/2020.
119. Šiaulių apygardos teismo 2009 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1077-340/2009.
120. Šiaulių apygardos teismo 2009 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-592-357/2009.

121. Šiaulių apygardos teismo 2016 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-461-372/2016.
122. Šiaulių apygardos teismo 2017 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1057-569/2017.
123. Šiaulių apygardos teismo 2018 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-551-210/2018.
124. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-110-357/2019.
125. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-239-372/2020.
126. Šiaulių apygardos teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-125-440/2021.
127. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-14924-457/2020.
128. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1433-56/2009.
129. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1301-467/2009.
130. Vilniaus apygardos teismo 2010 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1627-467/2010.
131. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-565-614/2018.
132. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-590-794/2018.
133. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-590-794/2018.
134. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-339-467/2018.
135. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-565-614/2018.
136. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1056-910/2018.

137. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1260-794/2020.
138. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1220-866/2020.
139. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1625-967/2020.
140. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1539-866/2020.
141. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-762-432/2021.

Kiti šaltiniai

142. Nacionalinė teismų administracija, (2020). *Lietuvos teismai / Veiklos rezultatai 2020 m.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/teismai2021-g.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 15 d.].
143. Lietuvos apeliacinis teismas, (2016). *Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. metinis pranešimas.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.apeliacinis.lt/doclib/wuwxw0xtqcxw2b12px1epyvx9mpydpbx> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
144. Mundi, J., 2021. Jus Mundi: Wiki Notes for Investment Law & Arbitration. [interaktyvus] Jusmundi.com. Prieiga per internetą: <https://jusmundi.com/en/document/wiki/en-provisional-measures> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
145. Oxford Reference. *Inaudita altera parte.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195369380.001.0001/acref-9780195369380-e-1000> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].
146. LKŽ. *Sabotažas.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=sabota%C5%BEas&id=24000370000> [žiūrėta 2021 m. balandžio 26 d.].

SANTRAUKA

Laikinosios apsaugos priemonės: taikymo civiliniame procese problematika

Agnė Dževečkaitė

Laikinosios apsaugos priemonės yra civilinio proceso teisės institutas, kuriuo gali pasinaudoti proceso šalys, tam, kad priimtas teismo sprendimas būtų objektyviai įvykdytas. Nors šio instituto pritaikymo sąlygos reguliavime bei teismų praktikos suformuotos taisyklės yra gana nusistovėjusios, teismai, taikydami šias priemones vis dar daro klaidų. Siekiant atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problemas civiliniame procese, iš pradžių analizuojami šių priemonių taikymo principai, pagrindai. Apart ieškinio *prima facie* pagrįstumo bei grėsmės teismo sprendimo įvykdymui sąlygų, vadovaujantis Lietuvos Apeliacinio teismo praktika, ieškovui reikia įrodyti atsakovo nesąžiningumą. Ši nesąžiningumo taisyklė darbo autorės nuomone yra ydingai taikoma Lietuvos teismų praktikoje.

Toliau analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, analizuojamos skirtingos priemonės, taikomos bylose, analizuojamos jų taikymo praktikoje tendencijos bei eiliškumas. Pavyzdžiui, nekilnojamasis turto areštas turėtų būti taikomas pirmiausia, o piniginės lėšos, jeigu tai liečia įmonės ūkinę komercinę veiklą, turėtų būti areštuojamos paskiausiai. Praktikoje nesant aiškių taisyklių, susijusių su trečiųjų asmenų teisių ribojimais laikinosiomis apsaugos priemonėmis, analizuojamas šių priemonių taikymas tretiesiems asmenims.

Tam tikrų kategorijų bylose laikinųjų apsaugos priemonių reguliavimas yra specifinis – teismas gali būti aktyvesnis taikydamas priemones, pavyzdžiui, taikyti priemones byloje *ex officio*. Tačiau teismai retai taiko priemones savo iniciatyva. Viešųjų pirkimų bylose teismas gali netaikyti priemonių, jeigu taip būtų apgintas viešasis interesas.

Priemonių pritaikymo poreikis atsiranda ir etape, kai ieškinys dar nepareiškiamas teismui, bet įstatymas numato privalomąją išankstinę ginčo nagrinėjimo tvarką. Analizuojami šio etapo probleminiai aspektai, įskaitant privalomosios mediacijos atvejus. Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje yra suformuotos taisyklės, pagal kurias, darbo autorės nuomone, galėtų atitinkamai reikalingomis nuostatomis papildytas procesinis įstatymas, taip leidžiant asmenims pasinaudoti priemonėmis šiame etape.

Taip pat analizuojamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas Europos Sąjungos mastu, būtent analizuojant Briuselis I bis reglamento teigiamus bei neigiamus aspektus, taip pat

Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo pritaikomumo Lietuvos teismų praktikoje tendencijos. Pagrindinė Briuselis I bis reglamento problema, taikant laikinasias apsaugos priemones yra tai, jog atsakovas visgi turi būti išklašytas prieš nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymą. Nors Europinio sąskaitos blokavimo įsakymo reglamentas kompensuoja daugelį Briuselis I bis turimų spragų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kontekste, vadovaujantis Lietuvos teismų praktika, Lietuvoje šio reglamento siūloma procedūra yra pakankamai sunku pasinaudoti, kadangi teismai dažnai atsisako taikyti šį reglamentą.

SUMMARY

Provisional Interim Measures: Occuring Issues of Application in Civil Procedure

Agnė Dževečkaitė

Interim measures are an institute of civil procedure law which can be used by the parties to proceedings in order for the judgment to be enforced objectively. Although the conditions for the application of this institute in the regulation and the rules established by the case law are quite well established, the courts still make mistakes in applying these measures. In order to reveal the problems of application of interim measures in civil proceedings, first of all, the principles and bases of application of these measures are analyzed. Apart from the *prima facie* validity of the claim and the conditions for threatening the execution of the court decision, in accordance with the case law of the Lithuanian Court of Appeal, the plaintiff must prove the defendant's dishonesty. In the opinion of the author of the work, this rule of unfairness is incorrectly applied in the practice of Lithuanian courts.

Further analysis of the application of interim measures the different measures applied in the cases, analyzes the trends and sequence of their application in practice. For example, an attachment of immovable property should be applied first, and cash should be seized last, if it concerns the economic and commercial activities of the company. In practice, in the absence of clear rules on restrictions on the rights of third parties by way of interim measures, the application of those measures to third parties is analyzed.

In certain categories of cases, the regulation of interim measures is specific - the court may be more active in applying measures, such as *ex officio* measures. However, courts rarely take measures on their own initiative. In public procurement cases, the court may waive the measures if this would protect the public interest.

The need for measures also arises at a stage when the action has not yet been brought before a court, but the law provides for a mandatory pre-litigation procedure. Problematic aspects of this stage are analyzed, including cases of mandatory mediation. In the practice of the Lithuanian Court of Appeal, rules have been formed according to which, in the opinion of the author of the work, the procedural law could be supplemented with the necessary provisions, thus allowing persons to use the measures at this stage.

The application of interim protection measures at the European Union level is also analyzed, namely by analyzing the positive and negative aspects of the Brussels I bis Regulation, as well as the tendencies of applicability of the European Account Preservation Order in Lithuanian court practice. The main problem with the application of interim measures in the Brussels Ibis Regulation is that the defendant must nevertheless be heard before the order for interim measures is enforced. Although the European Account Preservation Order Regulation fills many of the gaps available to Brussels I bis in the context of interim measures, according to Lithuanian case law, the procedure proposed by this Regulation in Lithuania is rather difficult to use as courts often refuse.